

فصلنامه راهبرد سیاسی
سال ششم، شماره ۴، پیاپی ۲۳، زمستان ۱۴۰۱
صفحات: ۱۶۷-۲۰۳
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۱؛ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۱۲/۲۶

الزامات راهبردی تحقق فریضه جهاد تبیین

لیلا خدابخشیشی* / سعید حسن خانی**

چکیده

تغییر راهبرد دشمنان انقلاب اسلامی از جنگ سخت به جنگ نرم، با بهره مندی از تاکتیک های تحریم و تحریف با هدف تسلیم ملت ایران در عرصه ی نبرد اراده ها و جنگ روایت ها، ضرورت جهاد تبیین را بیش از پیش نشان می دهد. در این تحقیق هدف اصلی شناخت الزامات راهبردی تحقق فریضه جهاد تبیین است و سؤال تحقیق عبارتست از این که الزامات راهبردی اثربخش در اجرایی شدن فریضه جهاد تبیین کدامند؟ نوع تحقیق کاربردی و روش انجام تحقیق توصیفی و موردی - زمینه ای است. نتایج بدست آمده بیانگر آن است که برای اجرایی شدن این فریضه باید در چهار سطح شناسایی و برآورد اولویت های تبیینی، سازماندهی ظرفیت ها و منابع، آموزش عناصر تبیین گر و طرح ریزی عملیاتی در اجرای راهبردها اقدام گردد.

کلید واژه ها

جهاد تبیین، راهبرد، جنگ شناختی، بصیرت، جنگ روایت ها.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

* عضو هیأت علمی گروه معارف اسلامی، واحد ایرانشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، ایرانشهر، ایران (نویسنده مسئول)
lilakhodabakhshi@gmail.com

** دانش آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران

مقدمه

هر اقدام خردمندانه‌ای، الزاماتی دارد که اگر به آن الزام‌ها بی‌توجهی شود، اقدام مورد نظر از مسیر خود خارج شده و هدفش نیز محقق نمی‌شود. هرچه اهمیت اقدام بیشتر باشد، ضرورت شناخت و پایبندی به الزام‌های آن هم بیشتر خواهد بود. جهاد تبیین از همان مقوله‌های مهمی است که شناخت و تحقق الزام‌های آن در خور توجه ویژه است. موضوع جهاد تبیین از سوی رهبر معظم انقلاب مورد تأکید قرار گرفته و در ادبیات سیاسی کشور پررنگ شده است. الزام‌های جهاد تبیین متعدد و متنوع است و سخن گفتن درباره همه آنها در این مجال نمی‌گنجد، لذا به برخی از این الزام‌ها که شاید از بقیه موارد اهمیت بیشتری داشته باشد، بسنده می‌شود.

در این مقاله، با بررسی الزامات راهبردی جهاد تبیین، راهکارهایی برای تحقق و عملیاتی شدن این فریضه ارائه شده است. به عبارت دیگر، در بیان این راهبردها به انسجام و جامعیت برای رسیدن به اهداف مورد نظر و اجرایی کردن این اهداف در قالب الزامات راهبردی جهت اجرایی شدن جهاد تبیین توجه ویژه‌ای شده است.

۱- بیان مسئله

نخستین مرتبه نیست که رهبر انقلاب، مفهوم و اصطلاح جهاد تبیین را مطرح کردند. ایشان در طی سال‌های قبل بارها این تعبیر را به کار بردند. در حقیقت آنچه در تبیین مدنظر است، زدودن غبار بدفهمی، تحریف و کج‌فهمی از مفاهیم و معارف انقلاب اسلامی و همچنین فهمیدن تحلیل‌های نادرست، غلط و مغرضانه از رویدادها و پیشگیری از تحریف و دریافت نادرست است؛ بنابراین، تبیین در جهت روشنگری است، بدون جهت‌گیری خاصی که بخواهد مطلبی را توجیه کند یا امر نادرستی را درست جلوه دهد.

انقلاب اسلامی هم نتیجه تبیین گسترده و عمیق بود که در جامعه شکل گرفت. حضرت امام رحمه‌الله‌علیه حقایق کشور و اسلام را تبیین کرد و واقعیاتی را که در رژیم پهلوی اتفاق می‌افتاد، مورد روشنگری قرار داد؛ بنابراین، تبیین مبنای تفکر انقلاب اسلامی و امتداد آن است؛ یعنی اگر بخواهیم جامعه در مسیر پیشرفت و تعالی حرکت کند، این حرکت بدون حضور مردم ممکن نیست. اگر بخواهیم مردم و جوانان با انقلاب باشند، باید این تبیین به‌گونه‌ای فراگیر، مستند و مستدل انجام گیرد. رهبر معظم انقلاب بر روی مفاهیمی مانند تحول، کار فرهنگی و گفتمان‌سازی، نقد منصفانه و مطالبه‌گری تأکید دارند. اگر تبیین را در کنار این مفاهیم قرار گیرد، مشخص می‌شود که معنای عمیق

آن چیست. در این صورت، تبیین مقدمه‌ای خواهد بود برای اصلاح، تحول و مطالبه درست. از سوی دیگر، تبیین یکی از راهکارهای جذب حداکثری در برابر طرد و راندن کسانی است که احیاناً برداشت صحیحی از حقایق انقلاب و جامعه ندارند و بر اثر تبلیغات و القانات دیگران، دچار تحلیل غلط از واقعیات می‌شوند.

جهاد به معنای تلاش و کوشش جدی است. منتها جهادی که در اسلام مطرح است، تلاش و کوشش جدی در برابر دشمن است. نمونه برجسته آن جهاد نظامی و جهاد در میدان رزم است. البته در عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی، تربیتی و ... نیز به کار می‌رود؛ چون بعضی از عرصه‌ها و ابعادی که نیاز به تبیین دارد، به تلاش جدی نیاز دارد. در این صورت تبیین به جهاد تبدیل می‌شود؛ جهادی که وظیفه همه است. زمانی که ابهام و تردیدی در برخی اذهان ایجاد می‌شود و شرایط، شرایط فتنه‌انگیزی و تحریف توسط دشمنان است، اگر کسی بخواهد سخنی بگوید و حقیقتی را تبیین کند، باید متحمل هزینه معنوی و حیثیتی شود و شجاعت و صراحت در اعلان مواضع برای او هزینه‌بر است. اینجا جهاد لازم است.

تأکید رهبر معظم انقلاب بر ضرورت جهاد تبیین، این مقوله را مورد بحث بسیاری از صاحب‌نظران و دغدغه‌مندان انقلاب قرار داده است؛ اما این امکان وجود دارد که همچون گذشته، ایده‌های نوآورانه رهبر انقلاب، فراموش شود.

نیروی انسانی به عنوان یکی از مؤلفه‌های قدرت نظامی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. نیروی انسانی دارای ایمان مذهبی و سالم، عاملی قدرتمند در ایجاد تاب آوری و مقاومت در جنگ است به خصوص اینکه در حال حاضر ایران در یک وضعیت جنگ نا متقارن با دشمنان خود است بنابراین از یک سو با توجه شرایط و اوضاع و احوال پیچیده موجود کشور، از سوی دیگر، نظر به فرمایش فرماندهی معظم کل قوا پیرامون بصیرت که می‌فرمایند: «بصیرت چیز خیلی مهمی است» (بیانات در دیدار با جوانان ۱۳۷۷/۱۱/۱۲)، این نکته بیانگر آن است که آگاهی و بصیرت باید به مراتب نسبت به گذشته بیشتر مورد توجه قرار گیرد؛ چرا که بررسی تاریخ نشان می‌دهد در همه نبردهایی که مدافعان حق و باطل با هم داشتند، اهل بصیرت با چشم دل و حق محوری، راه صواب را برگزیدند...» (هادیان شیرازی؛ ۱۳۷۷: ۶۳).

با توجه به موارد فوق، مطالعه راهبردهای اجرایی شدن جهاد تبیین موضوعیت و اهمیت می‌یابد؛ اما هنوز هیچ پژوهش علمی در این زمینه صورت نگرفته است؛ به همین دلیل شاهد پراکندگی فعالیت‌ها

، موازی کاری ، رفتار سلیقه ای و ... در این رابطه هستیم؛ بنابراین مسئله اصلی این پژوهش مشخص نمودن الزامات راهبردی فریضه جهاد تبیین است.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

در باب اهمیت جهاد تبیین، مقام معظم رهبری می فرمایند: «مطلبی که من بیشتر می خواهم روی آن تکیه بکنم و توجه شما و دیگرانی که این صحبت را می شنوند جلب کنم، جهاد تبیین است که من این را مکرر تکرار کرده ام. جهاد تبیین یک فریضه است. جهاد تبیین یک فریضه قطعی و یک فریضه فوری است و هر کسی که می تواند (باید اقدام کند). یکی از مهم ترین وظایفی که نهادهای انقلابی و متولی جهاد تبیین ... باید انجام دهند تبیین تئوریک و دقیق مفهوم راهبردی جهاد تبیین است. (بیانات در دیدار فرماندهان نیروی هوایی ارتش ۱۹/۱۰/۱۴۰۰)

رهبر انقلاب براساس واقعیاتی که از سوی جبهه دشمن مشاهده می کند، دستورهایی صادر می کند. اگر زمانی که صحبت از شبیخون و تهاجم فرهنگی توسط ایشان مطرح شد، مردم، جامعه و در صدر همه، مسئولان و نخبگان دخیل در امر فرهنگ، این مسأله را جدی تلقی کرده و با تمام توان خود به مبارزه و جهاد فرهنگی می پرداختند، بسیاری از آسیب های فرهنگی امروز جامعه، وجود نداشت. بنابراین، افراد جامعه باید حالتی جنگی لحاظ کرده و برای آشکارسازی هرگونه ابهامی درباره ارزش های دینی، اسلامی، انقلابی و مربوط به عرصه های مختلف از هر ابزار و فرصتی هزینه کنند.

۳- روش شناسی پژوهش

هدف تحقیق حاضر، شناخت الزامات راهبردی فریضه جهاد تبیین است. سؤال تحقیق این است که الزامات راهبردی اثربخش در اجرایی شدن فریضه جهاد تبیین کدام اند؟ فرضیه مطرح شده این است که به نظر می رسد راهبردهای اجرایی شدن این فریضه را می توان در چهار سطح شناسایی و برآورد اولویت های تبیینی ، سازماندهی ظرفیت ها و منابع ، آموزش عناصر تبیین گر و طرح ریزی عملیاتی در اجرای راهبردها بیان کرد.

این پژوهش تک متغیره و از نوع کاربردی و روش انجام آن توصیفی و موردی- زمینه ای است. ابزارهای گرد آوری اطلاعات در بررسی موضوع نیز کتابخانه ای است. روش تجزیه و تحلیل به صورت تحلیل محتوا بوده و برای روایی و پایایی آن تلاش شده است از مدارک و منابع مرتبط و معتبر و

دست اول استفاده شود. جامعه آماری تحقیق همه اسناد و مدارک مرتبط با موضوع است و داده‌های مورد نیاز به روش کیفی تحلیل محتوا تجزیه و تحلیل شدند.

۴. مبانی نظری و ادبیات تحقیق

۴-۱. راهبرد

واژه «راهبرد»، ترجمه کلمه «استراتژی»^۱ از ریشه یونانی است. این واژه به معنای «فرمانده ارتش» است که از ارتش و رهبر گرفته شده است. ابتدا مفهوم راهبرد به معنای فن هدایت، تطبیق و هماهنگ‌سازی نیروها برای رسیدن به اهداف جنگ در علوم نظامی به کار گرفته می‌شد. راهبرد، طرحی منسجم، جامع‌نگر و یک‌پارچه برای حرکت در کوتاه‌ترین راه به سوی هدف، با بهترین بهره‌برداری از منابع و امکانات موجود است. استراتژی یا راهبرد، راه و روش رسیدن به اهداف بلندمدت و حیاتی است. (غفاریان، ۱۳۸۰: ۴۷)

از دلایل اصلی نیاز به راهبرد و تفکر راهبردی، اختلاف عملکردها و برنامه‌ها، وجود محیط‌های مختلف و تمایلات و سلايق متفاوت و پیچیدگی روابط انسانی است. برای تعیین راهبرد باید اهداف بلندمدت و مجموعه اقدامات کلان و لازم برای رسیدن به آنها مشخص شود؛ زیرا راهبرد از تصمیم‌ها، برنامه‌ها و قواعد مرتبط ساختن اقدامات به یکدیگر برای رسیدن به هدف تشکیل شده است. (غفاریان، ۱۳۸۰: ۲)

راهبرد، دیدی تمام‌نگر و یک‌پارچه است و برنامه‌ریزی راهبردی، تغییر فعالیت‌ها برای حداکثر استفاده از فرصت‌هاست. در راهبرد، اصل قوی و ثابتی وجود دارد و آن تمرکز بر موضوع است. برای تدوین راهبردی اثربخش باید کلان‌نگری با دقت‌نگری همراه باشد. ماهیت راهبرد، تشخیص فرصت‌های اصلی برای تحقق اهداف نهایی و تمرکز منابع در جهت تحقق منافع نهفته است. (غفاریان، ۱۳۸۰: ۱۷۵-۱۷۱)

امروزه برنامه‌ریزی راهبردی امکان می‌دهد که برنامه‌ریزان به صورت «فراکنشی» و نه «واکنشی» به استقبال آینده بروند (کافمن و هرمن، ۱۳۸۵: ۱۹). در واقع، برنامه‌ریزی راهبردی فرایندی پویاست و با دورنگری نسبت به واقعیات و موقعیت‌های موجود، راهبردها و راهکارهای مؤثرتری برای رسیدن به

1 - Strategy

فردای بهتر ارائه می‌دهد. زیرا فرایند برنامه‌ریزی راهبردی سازمان‌ها را به‌سوی تفکر راهبردی، به‌جای عمل انفعالی می‌کشاند. (بریسون؛ ۱۹۸۸: ۲۱)

بدیهی است که هیچ فرایند واحدی که قابل عمل و مناسب برای برنامه‌ریزی راهبردی در همه سازمان‌ها باشد، وجود ندارد، اما مفهوم تدوین راهنمای راهبردی و تعیین چگونگی این راهنمایی ثابت است. (اندلیچ؛ ۲۰۱۰: ۱۷) در واقع برنامه‌ریزی راهبردی فرایند برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری یا تدوین یک نقشه راهنما برای حرکت به‌سوی آینده انتخاب شده است. در این فرایند، ابتدا باید به تبیین مأموریت سازمان و تدوین چشم‌انداز پرداخت و سپس در چارچوب آن هدف‌های بلندمدت و کوتاه مدت سازمان را به‌صورت شفاف و روشن تعیین کرد. در گام سوم باید با توجه به شرایط محیطی، موقعیت و وضعیت کنونی سازمان را تبیین کرد تا معلوم شود کجا ایستاده‌ایم و به کجا قصد رفتن داریم. برای تبیین موقعیت باید به شناسایی قوت‌ها و ضعف‌های درونی سازمان اقدام کرد و تهدیدها و فرصت‌های بیرونی را شناخت. با شناخت موقعیت کنونی و روشن بودن نقطه هدف و درک شرایط محیطی می‌توان به تدوین راهبردهای اساسی و همچنین سیاست‌های کلی برای رسیدن به هدف دست زد و در سایه آن، برنامه عمل را با جزئیات دقیق طراحی کرد. بدیهی است که اجرای برنامه عمل نیازمند تخصیص منابع سرمایه‌ای و منابع انسانی است. اما نکته مهم این است که تحقق برنامه راهبردی مستلزم توجه جدی به مشارکت و همکاری جمعی همه کارکنان، هم در برنامه‌ریزی و هم در اجرای برنامه است. (برفورد و دونکن؛ ۲۰۰۰: ۳۴)

۴-۲. جهاد تبیین

۴-۲-۱ جهاد

جهاد در ادبیات دینی و اسلامی از واژگان ارزشی و به عنوان یکی از ابواب فقه اسلامی و از فروع دین مبین اسلامی است که برای معنایابی آن، لازم است از حیث لغوی، اصطلاحی و عملیاتی بیشتر با مفهوم جهاد آشنا شویم. جهاد در لغت از ریشه «جهد و جهد» به معنای مشقت و زحمت و همچنین به معنای توان و طاقت است. (راغب، ۱۳۶۳: ۱۰۱) صاحب قاموس می‌گوید: «اصل کلمه جهاد از «جهد» (به فتح جیم و ضم آن) است، و به معنای تلاش توأم با رنج و زحمت می‌باشد. جهاد مصدر باب مفاعله و به معنی بسیار تلاش کردن می‌باشد و نیز اسم است به معنی جنگ. جنگ را از آن جهت جهاد گویند که تلاش توأم با رنج است. (قرشی؛ ۱۴۱۲: ۷۷-۷۸)

صاحب جواهر در تعریف اصطلاحی جهاد می‌گوید: «جهاد بذل جان و مال و توان در راه اعتلای اسلام و برپا داشتن شعائر دین است» (نجفی؛ ۱۴۳۲: ۳) همچنین در شرح لمعه آمده است: «در شرع

مقدس اسلام جهاد عبارت است از بذل جان و مال به طریقی مخصوص برای جنگ با مشرکان و یا افراد باغی در راه اعتلای کلمه اسلام» (نجفی؛ ۱۴۳۲: ۴)

۲-۲-۴ تبیین

تبیین در لغتنامه دهخدا به معنای هویدا شدن؛ پیدا شدن و آشکار شدن و نیز هویدا کردن، پیدا کردن، بیان کردن و آشکارا ساختن است. تبیین از ماده «بین» به معنای فاصله میان دو چیزی است. واژه تبیین در بسیاری از آیات قرآن (آل عمران آیه ۷) به معنای ظهور و انکشاف و وضوح آمده است؛ لذا «بینه» به چیزی گفته می شود که دلیل روشن و آشکاری است، خواه عقلی باشد یا محسوس. به همین دلیل به دو شاهد عادل که در امور قضایی شهادتشان مدرک است «بینه» اطلاق می شود. به معجزات انبیاء نیز «بینه» گفته شده است، و «بیان» به معنای پرده برداری از چیزی است، خواه به وسیله نطق بوده باشد یا نوشتن یا اشاره یا شاهد حال.

در فلسفه علم؛ تبیین علمی به سه معنا آمده است از نظر برخی تبیین علمی یک پدیده عبارت است از بیان علت و سببیت آن پدیده و رویداد، گروهی دیگر به دلیل و چرایی پدیده ها می پردازند. یعنی بیان و توضیح دلیل و هدف از یک امر که عموماً به پدیده های انسانی معطوف است؛ یعنی تبیین آن پدیده انسانی، و برخی دیگر به بیان معنا و مفهوم یک پدیده اطلاق تبیین می کنند. گروه نخست معتقد است، وقتی موفق به توضیح علمی پدیده ای می شویم که علت عینی و بیرونی تحقق آن را مشخص کنیم. گروه دوم بر این نظر است که توضیح علمی امر اجتماعی عبارت است از تعیین دلیل معقولی که فاعلان در پی آن بوده اند گروه سوم به دنبال فهم چارچوب های معنایی و فرهنگی عمل انسان ها هستند و تبیین از نظر آن ها چیزی نیست جز کشف معنای افعال جمعی در پرتو فرهنگ خاص فاعلان.

۲-۲-۵ تعریف عملیاتی جهاد تبیین

در خصوص مفهوم «جهاد تبیین» نظرات مختلفی ممکن است بیان شود، اما از آنجا که این عبارت با سرچشمه سخنان حضرت آیت الله خامنه ای به عرصه اجتماعی و سیاست شناسانده شده است؛ می توان مدعی شد این عبارات در حقیقت سر آغاز گفتمانی جدید در چارچوب اصل «عدم جدایی دین از سیاست» است؛ که اکنون توسط بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی به دنیا عرضه شده است.

جهاد تبیین یک استعاره فقهی - نظامی است؛ یعنی جهاد، مستلزم یک وضعیت خاص جنگی است؛ بنابراین یکی از الزامات و اولویت نخست آن است و باید همه افراد جامعه، به هر مقداری که در آن سهیم بوده و ظرفیت پرداختن به این بحث را دارند، با تمام توان وارد شده و با کنار گذاشتن تمام امور

غیر اولویت‌دار و تغییر رویه پیشین خود به حالتی جنگی، به این مسأله ورود کنند؛ در غیر این صورت، همان رویه‌های پیشین تکرار شده و جهاد تبیینی صورت نخواهد گرفت. وضعیت جنگی که از آن یاد می‌شود، البته مختص الآن نبوده و رهبر انقلاب، سال‌ها پیش از این به تهاجم، شبیخون و ناتوی فرهنگی دشمن تأکید کرده‌اند.

در یک تعریف کلی جهاد تبیین عبارتست از کوشش و جهاد مومنین با هدف گفتمان‌سازی، روشنگری، نقد منصفانه و مطالبه‌گری در یک موضوع که به شکل سلبی یا ایجابی و اثباتی در راستای دفاع از حقانیت انقلاب اسلامی و مقابله با دشمنان ارائه می‌شود.

۳-۲-۴ ضرورت‌های جهاد تبیین

الف) تغییر راهبرد دشمن

بعد از دفاع مقدس؛ آمریکا و رژیم صهیونیستی، نمایش جدیدی را برای اعمال فشار و به زانو درآوردن مردم ایران کلید زدند. آنها با تغییر راهبرد در قالب «تحریم» و فشار اقتصادی در صدد مقابله با ایران برآمدند و در این میان، مسئله هسته‌ای بهانه بود. آمریکا و متحدانش ابزار تحریم و فشار اقتصادی را با جدیت دنبال کرده‌اند و هدفشان هم فروپاشی نظام جمهوری اسلامی و جامعه‌ی ایرانی بوده است: «ما جنگ اقتصادی داشتیم. کسی که نقطه‌ی مقابل ما قرار داشت، عمدتاً دولت آمریکا بود و بعضی از همراهانش در اروپا و در نقاط دیگر. هدف آنها از این جنگ، فروپاشی اقتصاد ایران بود؛ فروپاشی اقتصاد یک مقدمه بود برای اینکه با نابود کردن اقتصاد ایران، مردم را در مقابل نظام جمهوری اسلامی قرار بدهند و مقاصد سیاسی خباثت‌آمیز خودشان را از این طریق عملی کنند؛ هدف دشمن این بود.» (بیانات در دیدار فعالان اقتصادی ۱۴۰۰/۱۱/۱۰)

جریان سلطه همزمان با تحریم‌های اقتصادی تلاش کرده‌اند تا با کمک امپراتوری رسانه‌ای خود و با تحریف حقایق کشور و یا وارونه‌نمایی، دستاوردهای انقلاب مردم ایران و کارآمدی نظام اسلامی را زیر سؤال ببرند و امید مردم را به آینده از بین ببرند: «با صدها زبان، با صدها وسیله. اگر نقطه‌ی قوتی در کشور باشد که مطلقاً انکار میکنند؛ یا به سکوت برگزار میکنند یا انکار میکنند... نقطه‌ی ضعفی اگر وجود داشته باشد، آن را ده‌برابر میکنند، گاهی صدبرابر میکنند که این نقطه‌ی ضعف را بزرگ کنند؛ برای چیست؟ برای این است که روحیه‌ی مردم تضعیف بشود؛ امید مردم، بخصوص امید جوانها... اگر چنانچه امید از آنها گرفته شد، متوقف میشوند.» (بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید قربان ۱۳۹۹/۰۵/۱۰)

البته طراحان توطئه‌ی «تحریم» و «تحریف» به این مقدار هم قانع نیستند و تلاش می‌کنند تا جامعه‌ی ایران را به گزاره‌ی «تسلیم» وادار کنند و عرصه‌ی نبرد را به «عرصه‌ی «نبرد اراده‌ها» و «جنگ روایت»ها تبدیل کنند. «در جنگ نامتقارن اراده‌ها هستند که با هم می‌جنگند؛ هر اراده‌ای غلبه پیدا کرد، پیروز خواهد شد. اگر یک طرف جنگ در میدان نبرد اراده‌اش سست شد، قطعاً شکست خواهد خورد.» (بیانات در دانشگاه افسری امام حسین ۱۳۹۵/۰۳/۰۳)

در عصر حاضر موضوع قدرت نرم از اهمیت بالایی برخوردار است. مقبولیت یک واقعیت در قالب قدرت نرم مطرح می‌شود و قدرت نرم بحث اعتبار را مطرح می‌کند. جالب این است که منابع قدرت نرم از یک طرف، فرهنگ و از طرف دیگر، ارزش‌های سیاسی است و به نوعی به دنبال جذب و متقاعدسازی است. (افضلی و همکاران؛ ۱۳۹۷: ۱۴۹) بنابراین، جهاد تبیین را می‌توان از نظر قدرت، در دو سطح سلبی (مقابله با جریان تحریم و تحریف) و ایجابی (تقویت اراده و مقبولیت بخشی) در نظر بگیریم؛ چراکه قدرت نرم هم می‌تواند به مقبولیت نظام سیاسی و هم می‌تواند به اعتبار فزاینده جمهوری اسلامی کمک کند. از این جهت، جهاد تبیین می‌تواند قدرت نرم محسوب شود و مورد توجه قرار بگیرد.

ب) تغییر نسلی

دشمنان یکی از سرمایه‌گذاری‌های اصلی را در برنامه‌های دراز مدت تهاجم فرهنگی خویش انقطاع فرهنگی نسل جدید از ارزش‌ها و آرمان‌ها و اهداف انقلاب اسلامی قرار داده‌اند و با سازماندهی بنگاه‌های خبری و تبلیغی تلاش گسترده‌ای را برای بیگانه نمودن جوانان و نسل جدید از فرهنگ و هویت دینی و ارزش‌های انقلابی و دفاع مقدس آغاز کرده‌اند. مقام معظم رهبری درباره فعالیت‌های دشمن برای تباهی نسل جوان می‌فرماید:

«نسل جوان در حال تباه شدن تدریجی به وسیله دشمن است و ما نباید بگذاریم و باید حفظ کنیم نسل جوانی را که اگر جنگ بود باید دفاع کند و اگر حادثه‌ای در داخل بود باید حضور پیدا کند... این بمباران به‌طور دائم بر روی سر جوانهای ما و به‌وسیله‌ی همین دستگاه‌ها و رسانه‌های صوتی و تصویری و اینترنتی در حال انجام است.» (بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۴/۰۱/۰۱)

یکی از راه‌های حفظ انقلاب بخصوص برای نسل جدید توجه به شناخت و تحلیل مبانی فکری و اعتقادی انقلاب اسلامی آنهاست. تبیین این مبانی و اهداف و دستاوردهایی که در ابعاد مختلف تاکنون به دست آمده برای نسل جدید، که فراز و نشیب‌های انقلاب را درک نکرده‌اند، از وظایف فرهیختگان و اندیشمندان و پیشتانان انقلاب اسلامی به‌ویژه متولیان امور فرهنگی کشور است.

بنابراین در میدان جهاد تبیین باید با تمام توان وارد شد: «شما روایت کنید حقایق جامعه‌ی خودتان و کشور خودتان و انقلابتان را. شما اگر روایت نکنید، دشمن روایت میکند.» (بیانات در دیدار پرستاران و خانواده‌های شهدای سلامت ۱۴۰۰/۰۹/۲۱) باید واقعیت‌ها را درست و دقیق شناخت و بازنمایی کرد و اجازه‌ی تصویرسازی غلط و تحریف حقایق را به دشمن نداد.

ج) پیشرفت‌های انقلاب اسلامی

حرکت ملت ایران در جریان انقلاب اسلامی و رویدادهای پس از آن، فراتر از اهداف سیاسی معمول انقلاب‌ها و دارای جهت‌گیری و هدف کلانی بوده است. هدف ملت ایران صرفاً در جابجایی قدرت سیاسی مستقر و تغییر حاکمان خلاصه نمی‌شد چراکه اگر اینچنین بود کار انقلاب از فردای پیروزی آن پایان یافته تلقی شده و انقلاب اسلامی مختومه اعلام می‌شد. توجه به این نکته‌ی بنیادین ضروری است که تغییر حکومت طاغوتی و شکل‌گیری جمهوری اسلامی صرفاً نقطه‌ی آغازین این حرکت بوده است.

اما هدف نهائی و کلان این ملت و رهبری انقلاب اسلامی چه بوده است؟ «اگر بخواهیم هدفهای ملت ایران را در یک مفهوم خلاصه کنیم آن مفهوم کلیدی عبارت است از پیشرفت؛ منتها با تعریفی که اسلام برای پیشرفت می‌کند.» (بیانات در اجتماع مردم بجنورد ۱۳۹۱/۰۷/۱۹)

«محصول تلاش چهل‌ساله، اکنون برابر چشم ما است: کشور و ملتی مستقل، آزاد، مقتدر، باعزت، متدین، پیشرفته در علم، انباشته از تجربه‌هایی گران‌بها، مطمئن و امیدوار، دارای تأثیر اساسی در منطقه و دارای منطق قوی در مسائل جهانی، رکورددار در شتاب پیشرفتهای علمی، رکورددار در رسیدن به رتبه‌های بالا در دانشها و فناوری‌های مهم از قبیل هسته‌ای و سلول‌های بنیادی و نانو و هوافضا و امثال آن، سرآمد در گسترش خدمات اجتماعی، سرآمد در انگیزه‌های جهادی میان جوانان، سرآمد در جمعیت جوان کارآمد، و بسی ویژگی‌های افتخارآمیز دیگر که همگی محصول انقلاب و نتیجه‌ی جهت‌گیری‌های انقلابی و جهادی است.» (بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران ۱۳۹۷/۱۱)

مصداق عینی و خارجی این «پیشرفت همه‌جانبه» ایجاد «تمدن نوین اسلامی» است: «اگر پیشرفت همه‌جانبه را به معنای تمدن‌سازی نوین اسلامی بگیریم هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است (بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۰۷/۲۳)

«پیشرفت» در منظومه‌ی فکری انقلاب اسلامی از مؤلفه‌هایی برخوردار است. امید و نقش آن در پیشرفت همه‌جانبه‌ی ملی و اسلامی به عنوان یکی از مهم‌ترین و اثرگذارترین مؤلفه‌های پیشرفت معنا می‌شود.

«و دقیقاً به علت اهمیت وجود این روح امید در بین مردم است که دشمنان بیرونی ملت ایران و انقلاب اسلامی برای از بین بردن آن برنامه‌ریزی کرده و از هر وسیله‌ای برای ناامیدساختن مردم استفاده می‌کنند: «دشمن از همه‌ی توان دارد استفاده میکند برای القای ناامیدی، برای القای بن‌بست...» (بیانات در دیدار مردم اصفهان ۱۴۰۱/۰۸/۲۸) «دستاوردهای انقلاب حقیقتاً دستاوردهای عظیم و شگفت‌آوری است. البته متأسفانه ما کم کار کرده‌ایم در تبیین این دستاوردها.» (بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی ۱۳۹۹/۱۱/۲۹)

د) تغییر هندسه جهانی

انقلاب اسلامی ملت ایران هرچند یک رویداد مهم تاریخی و نقطه عطفی در پیشینه این ملت کهن و ریشه‌دار بوده است، ولی یک رویداد پایان‌یافته نیست، بلکه یک جریان پویا و زنده و سرآغاز یک فرآیند تحولی تمدن‌ساز در گستره امت اسلامی و فراتر از آن در سطح جهانی است که با رشد تکاملی و تصاعدی توانسته است جبهه مقاومت پایدار در برابر جبهه سلطه‌گر را پدید آورد و مبتنی بر اندیشه‌ای متقن، اصیل و فطرت‌مدار در برابر اندیشه چپ و راست مدرنیته، راه تازه‌ای را برای پیشرفت و سعادت انسان‌ها ارائه دهد.

(<https://farsi.khamenei.ir/others50416>)

این انقلاب به‌مثابه یک حقیقت زنده و پویا، دارای هویتی است که تمایزات بنیادین با سایر انقلاب‌ها دارد. «هویت انقلاب اسلامی» عبارت است از عوامل، عناصر، مقوله‌ها و نمادهایی که تمایزبخش انقلاب اسلامی با جنبش‌ها، جریان‌ها و انقلاب‌های غیراسلامی است. انقلاب اسلامی ایران که در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ به پیروزی رسید، هم هویتی مستقل و متفاوت از سایر انقلاب‌ها دارد و هم دارای هویتی متمایز از سایر جنبش‌هایی است که پیش از انقلاب اسلامی، در ایران به وقوع پیوسته است.

و) پیچیده شدن فتنه‌ها

از نظر استراتژیست‌های آمریکایی، واشنگتن امروز با چالش‌های جدی مواجه شده است و چین، روسیه و ایران اصلی‌ترین تهدیدهایی هستند که قدرت این کشور را به چالش کشیده‌اند. از این رو برای مقابله با روند تضعیف قدرت رهبری جهانی آمریکا و جلوگیری از تغییر نظم جهانی لازم است که هرچه سریعتر کشورهای چالش‌زرا را تضعیف و از میدان خارج کنند. (یوسف نژاد؛ ۱۳۸۱: ۱۸۳) لذا

آمریکایی‌ها در تلاش هستند تا با سیاست‌های حمایتی خود از اوکراین و قرار دادن هرچه بیشتر اروپا در برابر روسیه، این کشور را در این منطقه زمین‌گیر کرده و به ورطه مشکلات اقتصادی و شورش‌های اجتماعی بکشانند و با تشدید منازعه تایوان و ایجاد محور ضدچینی بی‌ثباتی را در حریم امنیتی این کشور افزایش دهند.

در منطقه جنوب غرب آسیا به عنوان یکی از راهبردی‌ترین مناطق جهان آمریکا و غرب سناریوهای متعددی را برای براندازی، تغییر رفتار، بی‌ثبات‌سازی و تضعیف ایران به عنوان یک قدرت منطقه‌ای و یکی از موانع اصلی تحقق این راهبرد آمریکا در منطقه، اجرایی کرده‌اند. اما آمریکایی‌ها اعتراف دارند که براندازی ایران امکانپذیر نیست و این اقدامات در راستای مهار قدرت انقلاب اسلامی با دو راهبرد بی‌ثباتی در کشورهای منطقه (افغانستان، عراق، سوریه، لبنان) با هدف تضعیف محور مقاومت و اغتشاش در ایران با هدف تضعیف عناصر قدرت آن انجام می‌گیرد. آشوب و فتنه‌ها در ایران را باید یک عملیات پیچیده و ترکیبی رسانه محور علیه نظام اسلامی در راستای قدرت زدایی و تغییر تمرکز ایران از منطقه به داخل دانست.

۳-۴ کارکردهای جهاد تبیین

الف) مقابله با جنگ شناختی

ناتو در سال ۲۰۲۰، پنج حوزه جنگی زمین، هوا، دریا، فضا و فضای سایبری را به رسمیت شناخت این در حالی است که اکنون موضوع جدیدی به نام جنگ شناختی به عنوان عرصه جدیدی از جنگ معرفی می‌شود؛ یعنی ذهن انسان‌ها به میدان نبرد تبدیل می‌شود. (<https://basirat.ir/fa/news/335841>) رهبر انقلاب جنگ شناختی را با عبارت و موضوع دیگری مطرح می‌کنند. ایشان می‌فرمایند: «امروز انبوهی از رسانه‌ها با هزاران متخصص در کارند؛ برای چه؟ برای اینکه در نظام جمهوری اسلامی افکار و مذاق‌ها را برگردانند، ایمان و باورها را تضعیف و تخریب کنند ...» (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت ۳/۱۱/۱۴۰۰)

حقیقت این است که امروز «در دنیا یک جنگ عظیم و یک چالش بزرگ برپاست؛ جنگ توپ و تفنگ نیست، اما جنگ اراده‌ها و عزم‌ها و سیاست‌ها و تدبیرهاست.» (بیانات در دیدار بسیج دانشجویی ۱۳۸۶/۰۲/۳۱)

«شما روایت کنید حقایق جامعه‌ی خودتان و کشور خودتان و انقلابتان را. شما اگر روایت نکنید، دشمن روایت میکند.» (بیانات در دیدار با خانواده‌ی شهدای سلامت ۱۴۰۰/۰۹/۲۱)

ب) شبهه‌زدایی از ذهن مخاطبین

«جهاد تبیین را جدی بگیرید، شبهه‌زدایی از ذهن مخاطبین را جدی بگیرید. شبهه از جمله‌ی چیزهایی است که عرض کردیم مثل موربانه است؛ دشمن به این موربانه‌ها دل بسته. «بعضی‌ها در مقابل تیر و شمشیر ایستادند، در مقابل شبهه نتوانستند بایستند» (بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور ۱۴۰۱/۰۵/۰۵)

«یک وقتی هست یک گرهی در ذهن مردم هست، شماها باید این گره را باز کنید؛ این «جهاد تبیین» که ما عرض کردیم، شامل این موارد میشود.». (بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۴۰۱/۰۳/۰۴)

ج) امید بخشی

امروز واقعیت‌های عینی ایران اسلامی در درون خود پیام امید و امیدواری را به همراه دارد به شرط آنکه این واقعیت‌ها به شکل صادقانه و هنرمندانه به مردم منتقل شود. «دشمن دو هدف را در جنگ نرم دنبال میکند... یکی این است که این زنجیره‌ی تواصی به حق و به صبر را قطع کند؛ دوم اینکه حقایق را وارونه نشان بدهد.» (بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت مبعث ۱۳۹۹/۱۲/۲۱) هدف گرفتن جریان تواصی در جامعه‌ی اسلامی به این دلیل است که اگر «مردم یکدیگر را تواصی کنند؛ این جامعه به آسانی دستخوش تحرکات دشمن نخواهد شد؛ اما اگر چنانچه این جریان تواصی قطع بشود این موجب میشود که انسانها احساس تنهایی کنند، احساس نومیدی کنند و اراده‌ها ضعیف بشود، امیدها کم‌رنگ بشود، جرئت اقدام از دست برود و طبعاً وقتی این جور شد، امیدها کم شد و جرئت‌ها کم شد و اراده‌ها ضعیف شد، قهراً هدفهای عالی و متعالی بتدریج از دسترس دور میشود و کم‌رنگ میشود و دست‌نیافتنی به نظر میرسد و به دست فراموشی سپرده میشود.» (بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت مبعث ۱۳۹۹/۱۲/۲۱)

بنابراین در میدان جهاد تبیین یکی از وظایف مهم امیدآفرینی و غلبه بر توطئه‌ی یأس‌پراکنی دشمن است: «یک کلید اصلی وجود دارد و آن امید دادن و اطمینان دادن به مردم است... کار باید این باشد که به مردم امید بدهید و اطمینان بدهید. اگر مردم ناامید شدند، اعتماد خودشان را از دست دادند، متزلزل شدند، شکست قطعی است. آن چیزی که جنگنده راه رزمنده را در جبهه نگه میدارد، امید است. باید امید داشته باشد، بداند که میتواند به پیروزی برسد. این امید را باید زنده نگه داشت. عامل اصلی پیروزی، در صحنه بودن مردم است؛ عامل در صحنه بودن مردم، امید و اطمینان آنهاست. این امید را باید در مردم تقویت کرد.» (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۹/۰۶/۲۵)

چ (کارکرد جهاد تبیین در برابر تحریف

از مهم‌ترین رویکردها و شیوه‌های حرکت انقلاب اسلامی تبیین است اما هدف‌گذاری و اقدام دشمن ناظر به «تحریف حقایق» است: «کار شان هم وارونه‌نمایی حقیقت است، دروغ‌گویی در باب حقیقت. این قدر هم با جرئت و قاطعیت این دروغ را می‌گویند که هر کسی گوش کند، خیال میکند که این راست می‌گوید. خیلی خونسرد و محکم و قاطع حقیقت را ۱۸۰ درجه وارونه نشان می‌دهند.» (بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت مبعث ۱۳۹۹/۱۲/۲۱) «تحریف حقایق، واژگون نشان دادن واقعیات؛ چه واقعیات کشور ما، چه واقعیات مرتبط با کشور ما؛ این هم یکی از کارهایی است که آنها انجام می‌دهند.» (بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید قربان ۱۳۹۹/۰۵/۱۰) در صحنه‌ی این جنگ، «تصویرسازی غلط از واقعیات» راهبرد اصلی دشمن است: «با آن امکانات وسیع، مهم‌ترین کاری که دشمن می‌خواهد بکند تصویرسازی غلط از وضع کشور است.» (بیانات در دیدار نخبگان و استعداد‌های برتر علمی ۱۳۹۷/۰۷/۲۵) و ابزار مهم این جنگ رسانه خصوصاً رسانه‌های نوپدید است.

خ (جهاد تبیین و تحقق یابی بیانیه «گام دوم»

گزاره‌هایی که در بیانیه گام دوم انقلاب به کار برده شده، به طور کامل یک محتوای تبیینی و رسانه‌ای است که در اختیار افشار مردم قرار گرفته است زیرا اگر بیانیه گام دوم را به چهار قسمت تقسیم کنیم، در مقدمه ماهیت فرمایشات مقام معظم رهبری آرمان‌گرایی واقع‌بینانه است. در بخش اول بیانیه نیز به شرایط قبل از انقلاب و شکل‌گیری انقلاب پرداخته می‌شود، زیرا که جریان گذشته انقلاب اسلامی و شرایط شکل‌گیری انقلاب اسلامی را تحریف و واقعیات را به گونه‌ای دیگر برای مردم روایت می‌کند و بزنگاه‌های تاریخی را مصادره به مطلوب می‌کند، در این بین جوانی که مخاطب اصلی بیانیه گام دوم است باید نسبت به گذشته و شرایط شکل‌گیری انقلاب اسلامی آگاهی لازم را به دست آورد. در بخش دوم بیانیه گام دوم انقلاب، به جهت اینکه واقعیت موضوع نسبت به شرایط کنونی اتفاق نمی‌افتد و روایت‌های نادرستی از شرایط موجود و موقعیت‌ها، موفقیت‌ها و دستاوردهای کشور به بهانه مشکلات اقتصادی به وجود می‌آید، لازم است بر اساس فرمایشات مقام معظم رهبری در تحول ساختارها و رویکردهای مدیریتی از منابع خود به درستی استفاده کنیم تا اقتصاد به نقطه قوت تبدیل شود.

در این سند مهم به این موضوع توجه شده است، اما نباید بهانه‌ای باشد که نسبت به آن مواردی که دستاوردهای شرایط کنونی، موفقیت‌های و آورده‌های انقلاب اسلامی است، روایتی غلط ارائه و دروغ‌های بزرگی مطرح شود که این موضوع نیاز به اقدامی تبیینی دارد تا همان طور که نسبت به

گذشته شفاف‌سازی و روایت درستی از شکل‌گیری انقلاب اسلامی انجام می‌شود، در شرایط کنونی نیز رویکردی پیش برود که دستاوردها مطرح و موقعیت کنونی حمایت شده تا بتوان به درستی انقلاب به مسیر خود ادامه دهد.

با نگاه واقع‌بینانه باید به چالش‌ها و ظرفیت‌های موجود پرداخته شود تا آگاهی لازم درباره دستاوردها داشته باشیم و به همین جهت تبیین کمک می‌کند با استفاده از ظرفیت‌ها، دستاوردها و چالش‌ها در مقابل روایت‌های نادرستی که از کشور و انقلاب اسلامی مطرح می‌شود، تبیین درستی برای تمام اقشار به ویژه برای جوانان به عنوان ترسیم کنندگان آینده کشور ایجاد شود.

د) کارکرد تبیین حقایق انقلاب

حقیقت ماجرا این است که «کشور در حال پیشرفت است، انقلاب و میانی انقلابی در حال پیشرفت است. ما در زمینه‌های گوناگون پیشرفت داریم: در زمینه‌ی علمی پیشرفت داریم، در زمینه‌ی صنعتی پیشرفت داریم، در زمینه‌ی عزت سیاسی پیشرفت داریم، در زمینه‌ی رشد فکری پیشرفت داریم، در زمینه‌های معنوی پیشرفت داریم... انسان واقعاً حیرت می‌کند از این پیشرفت، از این حرکت رو به جلو. اینها را ما چرا نباید ملاحظه کنیم، چرا نباید ببینیم؟ اینها دیده بشود، تحلیل بشود و گفته بشود» (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۷/۰۳/۰۷)

۴-۲-۴ مولفه های جهاد تبیین

الف) به هنگام بودن

جهاد تبیین یک فریضه‌ی قطعی و یک فریضه‌ی فوری است و هر کسی که میتواند [باید اقدام کند] «بیانات در دیدار فرماندهان نیروی هوایی ارتش ۱۴۰۰/۱۱/۱۹»

«نباید غفلت کنیم از وظیفه‌ای که عقل و شرع به عهده‌ی ما گذاشته؛ باید بدون تأخیر وارد میدان بشویم. تأخیر نباید داشته باشیم. مشکل آن وقتی به وجود می‌آید که ما در این وظایف اختلال ایجاد میکنیم: به سرعت احساس تکلیف نمیکنیم، بهنگام وارد نمیشویم، خطر را به جان نمیخریم، ملاحظه میکنیم؛ این [طوری] است.» «توآیین برای انتقام خون مطهر امام حسین آمدند جنگیدند، کشته شدند، همه‌ی آنها کشته شدند اما در تاریخ اینها را مدح نمیکنند؛ چرا؟ چون دیر جنیدند. کار را بهنگام انجام ندادن این است. کار را بهنگام باید انجام داد.» (دیدار مردم قم با رهبر انقلاب ۱۴۰۱/۱۰/۱۹)

ب) انقلابی بودن

انسان و جمع انقلابی در پرتو شناخت حقیقت انقلاب شناخته می‌شود. بنابراین انقلابی کسی است که در یک حرکت دائمی برای تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب نقش ایفا کرده و مجاهدت می‌کند: «آرمانهای انقلاب در کوتاه‌مدت تحقق پیدا نمی‌کند؛ اگر بخواهیم این آرمانها در جامعه تحقق پیدا کند، یک حرکت بلندمدت لازم دارد. یعنی چه؟ یعنی زنده بودن انقلاب. ببینید! اینکه مدام می‌گوییم انقلابی باشیم، انقلابی بمانیم، معنایش این است. اگر چنانچه انقلاب استمرار پیدا کرد، تحقق این آرمانها ممکن خواهد شد.» (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۷/۰۳/۰۷) در این چارچوب تفکر انقلابی شاخص‌های معینی دارد: «شاخص اول، پایبندی به مبانی و ارزشهای اساسی انقلاب؛ شاخص دوم، هدف‌گیری آرمانهای انقلاب و همت بلند برای رسیدن به آنها... شاخص سوم، پایبندی به استقلال همه‌جانبه‌ی کشور، استقلال سیاسی، استقلال اقتصادی، استقلال فرهنگی - که مهم‌تر از همه است - و استقلال امنیتی؛ شاخص چهارم، حساسیت در برابر دشمن و کار دشمن و نقشه‌ی دشمن و عدم تبعیت از او... شاخص پنجم، تقوای دینی و سیاسی است. این پنج شاخص اگر در کسی وجود داشته باشد، قطعاً انقلابی است.» (بیانات در بیست و هفتمین سالگرد رحلت حضرت امام (ره) ۱۳۹۵/۰۳/۱۴) و انسان انقلابی «شجاعت دارد، اهل اقدام است، اهل عمل است، ابتکار می‌ورزد، بن‌بست‌شکنی میکند، گره‌گشایی میکند؛ از چیزی نمی‌ترسد، به آینده امیدوار است، به امید خدا به سمت آینده‌ی روشن حرکت میکند؛ انقلابی‌گری یعنی این.» (بیانات در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان ۱۳۹۵/۰۸/۱۲)

پ) روش شناسی دشمن

«... شیوه‌های دشمن را بشناسید. امروز مهم‌ترین شیوه‌ی دشمن، جعل و دروغ‌پردازی است. الان مهم‌ترین کاری که دشمن دارد میکند [انتشار] دروغ است؛ یعنی همین تلویزیون‌هایی که میدانید و می‌بینید مال دشمن است یا همین فضای مجازی، خبر دروغ می‌دهند، تحلیل دروغ می‌دهند، کشته‌ی دروغ معرفی می‌کنند، آدمها را بدروغ، یکی را بد میکنند، یکی را خوب میکنند؛ دروغ. یک عده هم باور میکنند. بدانید دشمن امروز بر پایه‌ی دروغ و دروغ‌پردازی دارد کار میکند. خب وقتی که دانستید، طبعاً وظیفه می‌آید روی دوشتان. تبیین کنید.» (بیانات در دیدار بسیجیان ۱۴۰۱/۰۹/۰۵)

ث) احساس تکلیف

«هر کدام از شما به عنوان یک وظیفه، مثل یک چراغی، مثل یک نوری پیرامون خودتان را روشن کنید. امروز خوشبختانه میدان باز است برای انتشار افکار. این فضای عمومی در کنار مشکلاتی که ممکن است به وجود بیاورد، برکات بزرگی هم دارد؛ میتوانید افکار درست را، افکار صحیح را منتشر کنید، پاسخ به اشکالات را، پاسخ به ابهام‌آفرینی‌ها را در این فضا با استفاده‌ی از این امکان منتشر کنید و میتوانید در این زمینه به معنای واقعی کلمه جهاد کنید.» (بیانات در پایان مراسم عزاداری اربعین حسینی ۱۴۰۰/۰۷/۰۵)

ح) علت شناسی دشمنی‌ها

«چرا امروز جنگ نرم علیه ما این قدر سخت است؟ علت، این است که ما قوی شده‌ایم؛ ما قوی شده‌ایم. امروز جبهه‌ی حق از لحاظ زیرساخت‌ها، از لحاظ امکانات قوی شده. امروز چالش دشمن با جبهه‌ی حق آسان نیست، کار دشواری است؛ لذاست که به جنگ نرم متوسل میشوند و همه‌ی تلاش خودشان را میکنند که ذهنیات را خراب کنند؛ این به خاطر قدرت و قوت ما است... خوب حالا چه کار کنیم در مقابل این حرکت دشمن؟ جهاد تبیین؛» (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۴۰۰/۱۲/۱۹)

چ) جریان شناسی

«ما یک روزی سالها پیش در خطبه‌ی نماز جمعه گفتیم «خودی‌ها و غیر خودی‌ها»، بحث «خودی و غیر خودی» یک بحث اساسی است؛ این راه صحیح از کج‌راهه و بیراهه بایستی جدا بشود، روشن بشود؛ در جهاد تبیین، این معنا مهم است.» (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۴۰۰/۱۲/۱۹)

ج) دشمن ستیزی

«جهاد یعنی چه؟ جهاد یعنی تلاش در مقابله‌ی با دشمن؛ هر تلاشی جهاد نیست. جهاد یعنی تلاشی که هدف‌گیری در مقابل دشمن در آن وجود داشته باشد؛ این جهاد است. شما [اگر] کار اقتصادی بکنید برای مقابله‌ی با دشمن، میشود جهاد؛ کار علمی و تحقیقی بکنید برای مقابله‌ی با دشمن، میشود جهاد؛ حرف بزنید، تبیین کنید برای خنثی کردن وسوسه‌ی دشمن، میشود جهاد؛ اینها همه جهاد است. پس مهم این است که ما عرصه‌ی جهاد را تشخیص بدهیم که در هر زمانی در چه

عرصه‌ای باید جهاد کرد؛ این خیلی مهم است.» (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام
۱۴۰۰/۱۱/۰۳)

۵. الزامات راهبردی تحقق فریضه جهاد تبیین

در راستای اجرایی شدن جهاد تبیین و حضور فعال، موثر و نقش آفرین همه ی آحاد جامعه در این عرصه پیاده سازی چهار اقدام محوری شناسایی و برآورد اولویت های تبیینی، سازماندهی ظرفیت ها و منابع، آموزش عناصر تبیین گر و عملیات در اجرای راهبردها بسیار ضرورت دارد.

۵-۱ شناسایی و برآورد اولویت های تبیینی

شناخت موضوع‌های نیازمند تبیین، از نخستین الزام‌های اجرایی شدن جهاد تبیین است. جهادگر این عرصه باید بتواند تشخیص دهد چه چیزی را لازم است تبیین کند و اگر موضوع‌های نیازمند تبیین متکثر و متنوع است، باید بتواند بین آنها اولویت‌بندی کند.

«در زمانه فریب، گفتن حقیقت یک اقدام انقلابی است.» (اتکینسون؛ ۲۰۲۰: ۲۵) این جمله‌ای است که شریل اتکینسون روزنامه‌نگار تحقیقی و برنده پنج جایزه امی، کتاب «رسانه‌های مغرض» خود را با آن آغاز کرده است. او در این کتاب یادآوری می‌کند که «...بسیاری از رسانه‌ها دیگر با حقایق کاری ندارند و «روایت»، جای «حقیقت» را گرفته است. وقتی حقیقت با روایت جور در نمی‌آید، رسانه حقیقت را رها می‌کند و به داستان‌پردازی روی می‌آورد.» (اتکینسون؛ ۲۰۲۰: ۲۶) بنابراین برنامه ریزی در بیان روایت اول الزامی راهبردی در حوزه جهاد تبیین است که لازمه آن دستیابی به یک «برآورد» صحیح و درست از تحولات می‌باشد.

برآورد یکی از ویژگی‌های موج سوم مدیریت (تغییر برای انطباق با محیط آینده) است به طوری که در برآورد سازمان‌ها با تعامل و به دور از هر گونه بخشی‌نگری به استقبال دگرگونی‌های آینده می‌روند و می‌کوشند خود را نه تنها با محیط فعلی، بلکه با محیط آینده سازگار و هماهنگ سازند و از طریق آینده نگاری علاوه بر عنصر مطلوبیت، «امکان‌سنجی» را نیز مورد تأکید دارد. (احمدی؛ ۱۳۷۷: ۱۹) برآورد شناخت آینده در موضوعات و پدیده های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و فن‌آوری است که امکان انتخاب، برنامه‌ریزی و مواجهه آگاهانه و مدبرانه با آنها را در حد مطلوب و بایسته فراهم می‌سازد. (حمیدی‌زاده؛ ۱۳۸۷: ۲۳)

برآورد می‌تواند جزء آینده‌پژوهی قرار گیرد. مهم‌ترین رکن آینده‌پژوهی درک و شناخت آینده و ترسیم و تصویر وضعیت‌های ممکن و محتمل از آن و حرکت به سمت وضعیت مطلوب و مرجح است. (مبینی

دهکردی و سلمانپور خویی؛ ۱۳۸۸: ۱۸۹) شیوه طراحی و مهندسی فرهنگی تهدیدها و فرصت‌های آینده، نیاز به مهارت و عزم فراوان چون آینده‌پژوهی است. ایران با توجه به جایگاه ژئوکالچر و ظرفیتهای قوی فرهنگ دینی و ملی، با تهدیدات مهم و قابل‌اعتنایی روبروست که باید با نگاه راهبردی دولتمردان، مردم، و به‌خصوص نخبگان و فرهیختگان کشور به‌طور کامل نسبت به آن هوشیار باشند.

در مرحله شناسایی و برآورد، از الزامات حضور در این جهاد، راه‌اندازی هیئت‌های اندیشه‌ورز در همه سطوح و گروهها (در طیف‌های مختلف) برای اشراف بر محیط و شناخت دقیق و جامع پدیده‌های مختلف می‌باشد. اگر بناست که تبیین حقایق همانند چراغی اطراف خود را روشن و ابهام‌زدایی کند؛ باید در ابتدا افسران جنگ نرم، خودشان نسبت به مسائل و ابهامات به فهم دقیق و عمیقی برسند. هرچه بینش و بصیرت کاربران، عمیق‌تر باشد طبیعتاً روشنایی و نور هدایت آنها برای دیگران گسترده‌تر خواهد بود.

«ما هیئت‌های اندیشه‌ورز لازم داریم. کجا؟ در دو نقطه: یکی در رأس، یکی در لایه‌ها؛ از جنگ سخت که احتیاج دارد به هیئت‌های اندیشه‌ورز برای ترسیم و تعیین حدود این کار که چه کسی برود، کی برود، چه‌جوری برود؛ تا جنگ نرم که خیلی هم خطرناک‌تر از جنگ سخت است. هیئت‌های اندیشه‌ورز لازم دارد؛ تمام این لایه‌های مختلف و لایه‌های گوناگون دیگر، هرکدام هیئت‌های اندیشه‌ورز لازم دارد» (بیانات در دیدار بسیجیان ۱۳۹۵/۰۹/۰۳)

«اگر چنانچه ما این هیئت‌های اندیشه‌ورز را داشتیم و فعال کردیم، در کنار این، هیئت‌های رصدگر لازم است. دستگاه رصدگر آن دستگاه خردمند و عاقلی است که مثل صفحه‌ی مغناطیسی و برقی که انسان جلوی‌ش گذاشته و دارد واقعیت بیرون را مشاهده می‌کند، می‌بیند که چه اتفاقی می‌افتد.» (بیانات در دیدار بسیجیان ۱۳۹۵/۰۹/۰۳)

در لزوم توجه به حوزه شناسایی و برآورد پیرامون عملیاتی شدن جهاد تبیین موارد زیر مطرح است:

- تعیین اولویت‌ها.

- ایجاد وفاق و همگرایی میان دست‌اندرکاران نسبت به تهدیدات پیش‌رو.

- پدید آمدن شبکه‌ای از کنشگران با دیدگاه‌های کم و بیش همسو و در استای مقابله با تهدیدات.

- عرضه پیشنهاد‌هایی برای عمل و اقدام.

- ترویج فرهنگ آینده‌اندیشانه.

- ایجاد آمادگی در مدیران و سیاستگذاران آجا و ضرورت هوشمندی آنان جهت برنامه ریزی برای حرکت به سمت قله های کمال کشور و انقلاب و حفظ نظام اسلامی.
- آسیب شناسی نقاطی که ممکن است برای نظام اسلامی آسیب زا و حتی تهدیدزا باشند.
- مقابله با تحریفات و شبهه زدایی از آسیب ها و تلاش برای رفع آنها.
- تدوین راهبرد های خرد و کلان در حوزه های امنیتی، فرهنگی و سیاسی .
- وضعیت شناسی از اوضاع متغیر و پرشتاب داخلی ؛ منطقه ای و بین المللی که قطعاً بر آجا نیز تاثیرگذار خواهد بود.

- فضا سازی های جدید فکری و فرهنگی به منظور ارتقای کمی و کیفی فعالیت های بصیرتی .
- در این راستا مهمترین ساختارهای مورد نیاز برای دستیابی به برآورد عبارتند از :
 - تشکیل هیئت های اندیشه ورزی.
 - ایجاد کارگروه های رصد و اشراف.
 - راه اندازی میز های تخصصی مطالعاتی.
 - فعال سازی دفاتر پژوهش.

۲-۵ سازماندهی ظرفیت ها و منابع

۱-۲-۵- سازماندهی شکلی

الف) کار ستادی

در جهاد تبیین بارویکرد اثربخشی، ایجاد یک ستاد قوی با یکصدایی، تمرکز و تمام قدرت باید در اولویت کارها باشد، جنس جهاد در جنگ ترکیبی از نوع جهاد تبیین است. جنگ ترکیبی، به راهبرد پیچیده‌ای اطلاق می‌شود که ترکیبی از نبردهای متعارف، نامتعارف، سایبری، روانی و اطلاعاتی را در خود جای می‌دهد و متناسب با آن طیف گسترده‌ای از ابزارها را به شیوه متقارن یا نامتقارن درنبردی غیرخطی مورد استفاده قرار می‌دهد. ابعاد و مؤلفه‌های این جنگ که اصطلاحاً به آن جنگ هیبریدی می‌گویند، فعالیت‌های نظامی متعارف و غیرمتعارف، جنگ تبلیغاتی و رسانه‌ای، جنگ اقتصادی و انواع تحریم‌ها جنگ سایبری، دیپلماسی و مذاکره، جنگ روانی و اطلاعاتی، تروریسم، شورش و ناآرامی اجتماعی را شامل می‌شود. (ریاضی و دیگران؛ ۱۴۰۰: ۳۸) بنابراین در راستای مقابله با این نوع از جنگ، هم افزایی و هم گرایی در بالاترین سطح و ایجاد یک سازوکار متحد، متشکل و هدفمند امری ضروری و فوری می باشد.

ب) ایجاد زنجیره توأسی

توأسی یا توصیه به حق و صبر دو سفارش مهم قرآن کریم است (بقره، ۶۴) که رهبر معظم انقلاب تلاش دشمن برای از بین بردن روحیه توأسی در جامعه را بسیار خطرناک توصیف کردند. توأسی توصیه طرفینی است. توأسی مبتنی بر مردم سالاری دینی و مسئولیت پذیری اجتماعی است. توأسی قابلیت اجرا توسط آحاد جامعه را دارد و هیچ عضوی از جامعه مومنین نیست که نتواند این وظیفه ایمانی را ایفا کند. آنچه در بیان نورانی قرآن مورد تصریح و تأکید قرار گرفته این است که تنها راه جلوگیری از خسارت و تباهی انسان بعد از قانون مداری ایمان و عمل صالح توأسی به حق و صبر است که در بیان راهبردی رهبر معظم انقلاب در عید مبعث ۱۳۹۹ مورد اشاره قرار گرفت: «در این جنگ نرم، دشمن دو هدف را دنبال می کند. یک اینکه این زنجیره توأسی به حق و صبر را قطع کند، دوم اینکه حقایق را وارونه نشان دهد. اینکه توأسی به حق و صبر و این رشته را در بین مؤمنان قطع کند، این چیز خطرناکی است. کاری کنند که مومنین همدیگر را توصیه نکنند، همدیگر را حفظ نکنند و به یکدیگر امید ندهند. اگر این جریان قطع شود خیلی خطرناک است و موجب می شود انسان ها احساس تنهایی و ناامیدی کنند و اراده ها ضعیف و امیدها کم رنگ شود. جرأت اقدام از دست برود. وقتی توأسی نبود این اتفاقات می افتد».

توأسی اگر بخواهد به عنوان یک راهبرد عملیاتی و یک برنامه اساسی جامعه پردازی اسلامی مورد توجه قرار گیرد می بایست جامع دیده شود و کامل پیاده شود. آنچه در گفتمان پردازی و جامعه سازی اهمیت دارد تبدیل این فریضه ایمانی به رفتار اجتماعی و الگوی همگانی است. استفاده از تعبیر زنجیره توأسی و جریان توأسی حاکی از لزوم شکل گیری یک شبکه منسجم مردمی و هنجار خوش آیند عمومی بر اساس یک مدل مطلوب و پرفایده است. مدلی که برای مومنان نافع باشد و در عین اینکه موجب آرامش جامعه ایمانی می شود، در مقابل دشمنان مقتدرانه بایستد. بنابراین اقامه زنجیره توأسی باید به عنوان راهبرد موثر در برنامه ها و سیاست گذاری ها مورد اهتمام قرار گیرد.

پ) لشکر سازی و شبکه سازی

جهاد تبیین یکی از ابعاد گسترده جنگ نرم و شناختی است که همانند جنگ سخت نیازمند سازماندهی و سازمان رزم مشخص می باشد. هر کاربر یا افسر جنگ نرم باید در سازمان رزم مربوطه، حدود و ثغور فعالیت خود را به درستی تشخیص داده و ایفای نقش نماید. در همین راستا لشکر سازی و شبکه سازی در جهاد تبیین به عنوان اولویت اصلی و محوری مطرح بوده و می توان ساختار و سازمان پویا، منعطف، مناسب و متناسب با ماموریت های جهاد تبیین طراحی نمود.

ساختار و سازمان رزم در جنگ نرم با ساختار و نحوه نبرد در جنگ سخت بسیار متفاوت است. اصل مهم و حیاتی در جنگ سخت، وجود سلسله مراتب و نقش کلیدی فرماندهان می باشد. که به دلیل محدودیتهای متعدد از جمله وسعت منطقه نبرد، پشتیبانی، نیروی انسانی و ... ضرورت ایجاد می کند تا در قالب سازمان رزم تعریف شده بصورت تخصصی ایفای نقش نمایند. فرماندهان در ساختارهای هرمی جنگ سخت، نقش حیاتی در انسجام تشکیلاتی و مدیریت آن دارند. بطوریکه اختلال در فرماندهی یا حذف فرمانده می تواند شاکله اصلی سازمان رزم را متلاشی نماید. هدف اصلی در جنگ سخت، تسلط بر مناطق سرزمینی و تثبیت در آن مناطق می باشد در حالیکه در جنگ نرم هدف اصلی ذهن و قلب مردم است و باید در این جنگ همه اذهان و قلوب مردم مورد هدف قرار گیرد. (جزایری؛ ۱۳۹۰: ۱۱) در جهاد تبیین محدودیتهای سخت افزاری، نرم افزاری و نیروی انسانی همانند جنگ سخت وجود ندارد. لذا ساختارهای سلسله مراتب پاسخگوی اینگونه نبردها نمی باشد. هرچند الگوبرداری و استفاده از مدل هرمی در بخشی از مدیریت و فرماندهی کلان جهاد تبیینی بسیار مناسب است.

ت) ساماندهی فردی

-طیف بندی افراد در موضوعات تخصصی : آشنایی و احاطه مجاهد این عرصه به موضوع و توانمندی برای تبیین آن در راستای بهره وری بیشتر ضروری است. بدیهی است که افراد به همه موضوعها اشراف لازم را ندارند، لذا تبیین کننده باید سراغ موضوعهایی بروند که از عهده تبیین آن برمی آیند. عدم احاطه و اشراف به موضوع، ممکن است نه تنها ابهامها را برطرف نکند، بلکه حتی به ابهامها بیفزاید یا به دلیل ضعف منطق جهادگر، ابهامها در ذهن طرف مقابل تحکیم شود.

-ساماندهی حضور هوشمندانه و مبتکرانه افراد تاثیرگذار در فضای مجازی جهت شکست انحصار رسانه ای استکبار.

۲-۲-۶ سازماندهی محتوایی

الف) سازماندهی در تولید محتوا

رهبر معظم انقلاب دو رویکرد اصلی را برای افسران جنگ نرم ضروری می دانند: «یکی جهاد در میدان تبیین و افشاگری با انتشار افکار درست و صحیح در کنار پاسخ به شبهات و ابهامات و دوم اجتناب از دشنام، تهمت، فریب و دروغ و تاکید بر انتشار حقایق با منطق قوی، سخن متین و عقلانیت

کامل که مزین به عواطف انسانی و اخلاق باشد. «بیانات در پایان مراسم عزاداری اربعین حسینی (۱۴۰۰/۰۷/۰۵)

جهاد در میدان تبیین و افشاگری، با انتشار افکار درست و صحیح و پاسخ به ابهام آفرینی ها، مستلزم تولید محتوای غنی، عمیق، دقیق و فاخر برای بهره برداری در مواجهه با هجمه ها و تحریفهای دشمن می باشد. تولید و بیان حقایق اصیل با منطق قوی، سخن متین و عقلانیت کامل، زیننده جهادگران آگاه است که تلاش می کنند در این عرصه حضور جدی و فعال داشته باشند.

ب) به هنگام بودن محتوا

روایت گری به موقع یکی از نقاط جریان انقلابی در جهاد تبیین می باشد به نحوی که در رابطه با بسیاری از مسائل در زمان مناسب بیان درستی از رخدادها صورت نگرفته است. جهادگران باید کنشگر فعال باشند و به جای آن که دیگران به نسل جدید خوراک فکری دهند و اتفاقات امنیتی و سیاسی در کشور را رقم بزنند آنها وارد میدان شده و روایت گام اول را بیان کنند. امروزه مسائل رده بندی شده اند یعنی اگر نتوان مسائل ساده اجتماعی را مدیریت کرد، تبدیل به مسئله سیاسی شده و در صورت ادامه وضعیت به چالش امنیتی تبدیل خواهد شد. در واقع باید در جهاد تبیین کنشگر بود یعنی به جای آن که منتظر روایت گری دشمن ماند تا به آن پاسخ داده شود، پیش دستی کرده و روایت گر بوده تا اجازه شبهه افکنی به دشمن داده نشود. «تبیینی که در زمان خود انجام نشود، مانند عمل نابهنگام توأبیین پس از واقعه عاشورا خواهد شد که عده‌ای کشته شدند، اما خون آنها تقریباً ثمری نداشت!» (بیانات در دیدار با مردم قم ۱۴۰۱/۱۰/۱۹)

پ) استمرار

«یکی از الزامات جهاد تبیین، سخت کوشی در این مسیر است. این بدین معنی نیست که انسان خسته نمی‌شود، مفهوم کلام یعنی انسان خستگی ناپذیر عمل کند. تکنیک تکرار آنقدر ازسوی دشمنان استفاده می‌شود که منجر به نهادینه شدن برخی گزاره‌ها در ذهن مخاطب شده‌است، لذا جهادگران عرصه تبیین، هم برای زدودن این گزاره‌های غلط از ذهن و دل مخاطبان و هم جایگزین کردن گزاره‌های صحیح به جای آنها، نباید از مداومت در تکرار ملول شوند.» (بیانات بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۵/۰۴/۱۲)

ت) وحدت گرایانه

«یک مسئله مهم دیگر هم مسئله وحدت آحاد مردم -وحدت ملی و وحدت اجتماعی مردم- است. متأسفانه امروز در فضای عمومی، در فضاهای مجازی، توهین به یکدیگر، اهانت به یکدیگر، تهمت زدن به یکدیگر از سوی جمعی رایج شده است؛ البته این جمع، مسلماً جمع زیادی نیستند لکن کارشان به کشور و به فضای عمومی کشور صدمه میزند؛ بعضی از اینها گناه کبیره است. بایستی روح وحدت و روح اهتمام [باشد]؛ پرداختن به یکدیگر را بگذارند برای یک وقت دیگر؛ امروز که دشمن در مقابل کشور ایستاده است، همه با هم دست به دست هم بدهند، متحد باشند، در یک جهت کار کنند برای استقلال و عظمت کشور.» (بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی ۱۳۹۷/۰۳/۲۵)

ح) فراگیری مخاطب

در جهاد تبیین باید تمام اقشار و طبقات، در این فرایند مورد توجه قرار گیرند. «تخاطب واقعی لازم است، میزگرد لازم است، سخنرانی لازم است، نشریه لازم است، بحثهای دوفره و سه نفره لازم است، جلسات تحلیل لازم است؛ این جور با مخاطبینتان بنشینید؛ و مانند این کارها.» (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۶/۰۳/۱۷)

خ) پاسخگویی به شبهات در فضای مجازی

«امروز هم فضای مجازی یک صحرای بی پایانی است که از همه طرفش میشود حرکت کرد. هر یک نفری که بتواند با رایانه کار بکند یک رسانه است. می نشینند پخش میکنند شبهات را، حرفها را، جوانهای مؤمن را، جوانهای سالم را گمراه میکنند. اینها را باید شناخت. چه کسی بایستی بیاید وسط میدان و سینه سپر کند و مانع بشود از گمراهی جوانان؟ چه کسی باید مانع بشود از اقدام دشمن برای انحراف ذهن جوانان؟ به عهدهی چه کسی است این کار؟ جامعهی علمی و مذهبی، یعنی روحانیت، اولین وظیفه اش این است؛ مهم ترین وظیفه اش این است.» (بیانات در اولین جلسه درس خارج فقه در سال تحصیلی جدید ۱۳۹۵/۰۶/۱۶)

۳-۲-۵ سازماندهی ابزاری

الف) استفاده از ابزارهای نوین و چندرسانه ای

یکی از چالشهای اصلی فناوری های جدید، عدم شناخت صحیح از ماهیت فناوری و نحوه مواجهه با آن است که منجر به شکاف دیجیتالی فضای مجازی شده است. امروزه نظام جمهوری اسلامی با یک

جنگ تمام عیار ترکیبی مواجه است. ارتش جمهوری اسلامی ایران بایستی با برنامه ریزی دقیق و هدفمند و با استفاده از ظرفیتهای بالقوه عموم کارکنان و خانواده ها در این جنگ نابرابر و نامتقارن به نحو احسن ایفای نقش نماید.

«قوی شدن کشور جزو هدفهای ما است. امروز قوت در فضای مجازی حیاتی است؛ امروز فضای مجازی حاکم بر زندگی انسانها است در همه دنیا؛ و یک عده‌ای همه‌ی کارهایشان را از طریق فضای مجازی پیش می‌برند؛ قوت در این [زمینه] حیاتی است.» (سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران ۱۳۹۹/۰۱/۰۳)

«دستگاه‌های مختلفی در فضای مجازی حضور دارند اما حضور در این فضا باید یک حضور جریان‌ساز باشد، ضمن اینکه بهترین راه شناسایی و ارتباط با گروه‌های مؤثر فرهنگی و یافتن سؤال‌ها و سرنخ‌های فکری آنان، استفاده از فضای مجازی است.» (بیانات در دیدار مسئولان و محققان ستاد توسعه علوم شناختی ۱۳۹۷/۱۱/۰۳)

۳-۵ آموزش عناصر تبیین‌گر

۱-۳-۵ توانمند سازی

اولین اصل در آموزش، مهارت آموزی است. مهارت و توانمندی یکی از حلقه‌های مفقوده عرصه جهاد تبیین است. نمی‌شود کسی که مهارت تبیین نداشته باشد نمی‌تواند خود را مجاهد عرصه تبیین بنامد. مهارت‌هایی نظیر سخنوری، نویسندگی، شعر، ادبیات، هنر، سینما، رسانه، تصویرسازی و... مهارت‌های حیاتی عرصه تبیین است که امروزه بر همه دلسوزان انقلاب واجب است که در این زمینه‌ها آموزش دیده و فعال شوند. نیروهای دغدغه‌مند معمولاً با ضعف مهارت مواجهند؛ دغدغه دارند ولی راهکار را نمی‌دانند. هرکسی خودش را عضو جبهه انقلاب می‌داند باید از یک سلسله مهارت‌ها برای جهاد تبیین برخوردار بشود.

«... تربیت مبلغ‌های قلمی، سخنور و مبلغ فضای مجازی از جمله نکاتی است که باید توجه ویژه‌ای به آنها شود.» (بیانات در جریان حضور در منزل شهید داداشیان ۱۳۹۵/۰۷/۱۱)

فرد جهادگر در جهاد تبیین باید ابتدا خود مجهز و آماده رزم باشد؛ بدین منظور، کارکنان و حتی طلاب باید در عرصه مسائل علمی، فرهنگی و سیاسی دارای شناخت روزآمد و مکفی و مجهز به قوه استدلال و تبیین و نیز ادبیات مناسب برای خارج کردن اذهان مردم از ابهام باشند. بدین منظور تقویت داده‌ها و قدرت تحلیل و استدلال تبیین‌گران در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ضروری است.

افراد برای شرکت در جهاد تبیین باید ذهنی قوی و عمیق داشته باشند و از طرفی دیگر حوزه های تخصصی خود را برای جهاد تبیین مشخص نمایند و از طریق یک واسطه و روش تبلیغی رسانه ای این جهاد را انجام دهند. در واقع برای انجام تبیین یک واسطه بین مجاهد تبیین گر و مخاطب وجود دارد. این واسطه می تواند انجام سخنرانی، نگارش متنی تاثیرگذار و یا فعالیت خلاقانه و هنرمندانه در فضای رسانه ای و مجازی باشد. در واقع هر فرد دغدغه مند که دارای نگرش دینی انقلابی عمیق و صاحب ذهنی خلاق و بهره مند از دانش کافی و گزاره های دقیق در حوزه ی تخصصی باشد می تواند به عنوان یک جهادگر به جهاد تبیین و دفاع از ذهن و روح و روان جامعه در برابر طوفان تهاجم نرم دشمنان اسلام و انقلاب بپردازد. (کوشکی؛ ۱۴۰۱: ۳۸)

۲-۳-۵ آموزش فرهنگ آتش به اختیاری

یکی از مهمترین مولفه های جهاد تبیین همگانی بودن آن است مسئله ای که در قبلا از سوی مقام معظم رهبری در قالب « آتش به اختیاری » در حوزه مقابله با جنگ نرم بدان پرداخته شده بود. همان گونه که در جهاد نظامی کسی که می خواهد جهاد کند باید محاسبه گرانه و با برنامه وارد شود، تبیین هم همین طور است. حرکت آتش به اختیاری به این معنا نیست که حرکت ناپخته، خام و بدون محاسبه انجام گیرد، بلکه باید کار محاسبه شده و عقلانی باشد. (<https://farsi.khamenei.ir/others-49982>)

۳-۳-۵ مخاطب شناسی

اگر برنامه رسانه ای دشمن را واکاوی کنیم درمی یابیم که رفتار آنها در سال های اخیر متفاوت است و دلیل آن نسل جدیدی است که پا به عرصه وجود می گذارد. علت تمرکز دشمن و امپراطوری رسانه ای آن بر نسل جدید این است که این نسل از آنچه که در انقلاب گذشته و به نام تاریخ انقلاب می شناسیم اطلاع چندانی ندارد، از این رو جهادگران تبیین باید خوراک رسانه ای برای این نسل فراهم کنند تا نسبت به آن روزها آگاهی پیدا کنند. همچنین دشمن دستاوردهایی که در طول ۴۴ سال گذشته ایجاد شده را به خوبی می شناسد و تلاش می کند شبهه و تشکیک را در نسل جدید متمرکز کند. درواقع دشمن با ابزار رسانه ای خود مستندهایی از روزهای انقلاب می سازد که با تحریف همراه است و به عنوان خوراک خبری به نسل جدید می دهد. بنابراین اگر نتوان محتوای خوب متناسب با ذهن و زبان جوانان در اختیار آنها قرار داد انقلاب از این ناحیه ضربه پذیر خواهد بود. باید توجه داشت که مخاطب مورد نظر مقام معظم رهبری در جهاد تبیین جوانان و نسل نو هستند، به همین دلیل باید شاکله و ساختاری ایجاد شود تا بتوان با زبان نسل جدید، مسائل اساسی انقلاب اسلامی را تبیین کرد.

۴-۳-۶ امید بخشی

مراد از جهاد تبیین، جهاد با استفاده از عقلانیت، استدلال و ادبیات مناسب در تبیین مکتب، روایت حقایق جامعه و انقلاب، روشنگری برای خنثی کردن وسوسه و روایت ناصحیح دشمن، افشاگری و از ابهام خارج کردن دل‌ها و اذهان مردم است. مهم‌ترین ابعاد جهاد تبیین را می‌توان تقویت امید و چشم انداز آینده دانست که برای این کار لازم است برنامه‌های تحول‌بخش را با ابزار رسانه و آموزش فرایند اکتان سازی و متناسب با نیاز جامعه امروز دنبال کرد.

۵-۳-۶ آموزش و تربیت رسانه ای

سواد رسانه ای، مهارتی است که با یادگیری آن می‌توان انواع رسانه ها و تولیدات رسانه ای را درک، تفسیر و تحلیل نمود. دستیابی به این مهارت نیازمند تمهیدات و گذراندن دوره های آموزشی مختلف می باشد تا هر کاربر در جهاد تبیین بتواند نقش خود را به نحو احسن ایفا نماید. متأسفانه نگاه بخشی و ناقص به حوزه سواد رسانه ای منجر شده است تعدادی از کاربران فضای مجازی بعد از مدتی دچار اشتباه و بعضاً استحاله شده و در طی مسیر از صراط مبین، فاصله پیدا کنند. صیانت و مراقبت از مردم با توجه به محیط گسترده و پهناور فضای مجازی بسیار ضرورت دارد.

۶-۳-۶ آموزش آشنایی با اندیشه‌های امامین انقلاب

آشنایی با نظرات امامین انقلاب اسلامی (امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری) که خود از فعالان و مجاهدان عرصه تبیین بوده‌اند به غنا و تقویت بنیه فکری جهادگران میدان تبیین می‌افزاید و کمک بسزایی به قوت و استحکام تبیین‌گر می‌کند، لذا این بهره‌گیری خود از الزام‌های جهاد تبیین است.

۷-۳-۶ آموزش ژرف نگری

مجاهد عرصه تبیین باید به حدی به شبهات و پاسخ‌گویی تسلط فکری داشته باشد که فضا را همچون آن رزمنده ای که در میدان جنگ نظامی و تاریکی شب با تیرهای متعدد رسام فضا را مشخص می‌کند، روشن کرده و مانع از ذبح حقیقت‌ها گردد.

تقویت منطق و استحکام فکری یکی از مهم‌ترین لازمه‌های جهاد تبیین است و زیر ساخت مستحکم لازمه ماندگاری است و برخورداری از مبانی فکری قوی و محکم به منزله عامل ماندگاری و جهش در راه تبیین قلمداد می‌شود. اگر در این راه منطق قوی وجود نداشته باشد، شکست قطعی است و به همین جهت باید جهادگران تبیین میزان کمی و کیفی مطالعات و تفکر خود پیرامون شبهات مطرح را افزایش دهند.

یعنی مجاهدان میدان تبیین، باید ژرف‌نگر و عاقبت‌اندیش باشند. نگاه‌های سطحی به مسائل و بی‌توجهی به پیامدهای یک رویداد با جهاد تبیین ناسازگار است. اساساً تبیین برای همین بصیرت‌افزایی صورت می‌گیرد و اگر مجاهد این میدان، خود فاقد بصیرت باشد، مصداق این سخن خواهد بود که:

ذات نیافته از هستی بخش

کی تواند که شود هستی بخش

یکی از الزامات دیگر که برای جهاد تبیین باید فراهم شود تحصیل علم و دانش در حوزه فردی است، باید اطلاعات جهاد گران افزایش یابد؛ از مطالعه آیات و روایات و تاریخ اسلام گرفته تا متون جدیدی که بر نسل نو راهگشاست. قطعاً بیانات حکیمانه امامین انقلاب می‌تواند چارچوب و پایه کار باشد. باید همه افسران جنگ نرم بتوانند در راستای تقویت توان رزم در چهار حوزه معرفتی (مبانی دینی و انقلاب اسلامی)، بصیرتی (بینش سیاسی)، مهارتی (توانمندی و بکارگیری) و معنویت (تقوا و خودسازی) ارتقا یابند.

در حوزه معرفتی باید با اصول و مبانی دینی و انقلاب اسلامی آشنا شوند تا در میدان مبارزه به شیوه‌ها و روشهای ناصواب مانند تهمت، دروغ، دشنام و فریب متوسل نشوند. در حوزه بصیرتی باید از بینش سیاسی صحیحی برخوردار گردند تا گرفتار فتنه‌های دشمن نشده و بتوانند سره را از ناسره تفکیک نمایند. در حوزه مهارتی باید بتوانند در استفاده و بکارگیری از سامانه‌ها و نرم افزارهای مختلف تسلط و تبحر لازم را داشته باشند تا حقایق را با تزیین هنر و عواطف انسانی به مخاطب خود برسانند. در حوزه معنویت باید هر کس با رجوع به نفس خود و با رعایت اخلاق اسلامی، بدنبال ارتقاء جایگاه انسانی خود باشد و هیچگاه برای اهداف خود، دست به روشها و وسیله‌های غلط نزده و نباید هدف، وسیله را توجیه کند. (<https://www.farsnews.ir/news/14000714000489>)

۸-۳-۵ دشمن شناسی

لازمه تحقق واقعی جهاد تبیین شناخت دشمن در کنار مهارت افزایی است. اساساً ویژگی مهم هر حضوری در هر میدان جهاد و جنگی منوط به فهم و شناخت آن جبهه و حقانیت آن و در وهله بعد تلاش برای یارگیری در این جبهه است. واقعیت آن است که جهاد تبیین از منظر رهبر معظم انقلاب منوط بر روشنگری است. تبیین ابعاد و شاخصه‌های جهاد تبیین، ترسیم شرایط و مناسبات جبهه خودی با جبهه استکبار به گونه‌ای که منجر به فهم و ادراک درست جبهه بندی کفر و ایمان گردد، شرط جهاد تبیین و از الزامات تنظیم رفتار و گفتار عملی بر آن اساس به شمار می‌آید.

بدون تردید، جهاد تبیین در کلام رهبری در صورتی حاصل می شود که در حوزه روشنگری و بیان تعدی ها و ظلم ها و نیات اعلامی و اعمالی استکبار و جبهه مقابل انقلاب اسلامی که به جد تصمیم به وارد کردن ضربات اساسی به انقلاب هستند و افق تغییر و براندازی نظام برآمده از آن را در برنامه های بلند مدت خود پیگیری می کنند، موفق عمل شود. این امر در گرو ترسیم وضعیت جبهه انقلاب در سطوح مختلف داخلی، منطقه ای و جهانی به همراه تبیین موانع و کارشکنی هایی است که دشمنان در استمرار و تداوم راه انقلاب در پیش گرفته اند. (جوانی؛ ۱۳۹۵: ۲)

۴-۵ طرح ریزی عملیاتی در اجرای راهبردها

جهاد تبیین علاوه بر داشتن بینش عمیق و روحیه انقلابی توسط افسران جنگ نرم، نیازمند ساز و کار و مدل مطلوب مبارزه می باشد. با توجه به ویژگیهای عرصه جدید نبرد باید هر افسر جنگ نرم بتواند براساس بینش و عقلانیت و توانمندیهای خود، منطبق بر منویات فرمانده معظم کل قوا مدظله العالی در پدیده ها و موضوعات مختلف و همگرا با جبهه انقلاب اقدام نماید.

۱-۴-۵ عملیات تبیینی

جهاد تبیین مانند سایر عرصه های جهادی مشتمل بر دو رویکرد متقاعدسازی و نفوذ اجتماعی شناختی (آفند) و تاب آوری اجتماعی شناختی (پدافند) می باشد. در این عرصه با تسلط بر ذهن مخاطب می توان بر باورها و اعتقادات، افکار و اندیشه ها و رفتار و کردار انسان ها موثر بود. مردم شریف ایران همواره مورد آماج حملات سنگین شایعات، ابهامات و شبهات دشمنان قرار دارند و باید متولیان امر، از سرمایه های اجتماعی و افکار عمومی مردم بالاخص در فضای مجازی در مقابل این هجمه های نامرئی، صیانت و حراست کنند.

در حوزه آفندی می توان با عملیاتها و تاکتیکهای مختلف در تبیین و اقناع سازی مردم پیرامون حقانیت دین مبین اسلام و انقلاب اسلامی اقدام نمود و با استفاده از مبانی دینی و انقلابی، جنایتهای استکبار جهانی را افشا نمود. همچنین در حوزه پدافندی و تاب آوری اجتماعی باید با ارتقاء سواد رسانه ای، حفاظت مستحکمی برای اعتقادات، اندیشه ها و کردارهای مخاطبین ایجاد نمود.

انقلاب اسلامی یک انقلاب دینی و مبتنی بر دین مبین اسلام است و مهمات جهاد تبیین در این خصوص برگرفته از مبانی دینی و فقهی می باشد. پیام و محتوا به عنوان مهمات اصلی این جهاد تعریف می شود. با توجه به انعطاف و پویایی لازم در فضای مجازی، محتواها و پیامهای مختلف می توانند در قالبها و ویژگیهای گوناگون تولید شده و مورد بهره برداری قرار گیرند. ویژگی مهمات و نحوه

بکارگیری آنها باید مناسب و متناسب با تهاجم و استحکامات دشمن باشد. طبیعتاً حجم، نوع و کیفیت محتوا در جهاد تبیین نقش بسزایی می‌تواند در فرجام جهاد داشته باشد.

جهاد در میدان تبیین و افشاگری، با انتشار افکار درست و صحیح و پاسخ به ابهام‌آفرینی‌ها، مستلزم تولید محتوای غنی، عمیق، دقیق و فاخر برای بهره‌برداری در مواجهه با هجمه‌ها و تحریف‌های دشمن می‌باشد. تولید و بیان حقایق اصیل با منطق قوی، سخن متین و عقلانیت کامل، زینده جامعه روحانیت فهیم، عالم و آگاه است که همواره باید در این عرصه حضور جدی و فعال داشته باشند.

روحانیون بدلیل هویت تخصصی و ارتباط آنها به مخزن بیکران فقه اسلامی، می‌توانند نقش محوری در هدایت و تولید محتوای فاخر و مبتنی بر مبانی دینی و انقلابی داشته باشند. به همین دلیل جامعه روحانیت، جایگاه خاص و ویژه‌ای در جهاد تبیین با دو رویکرد آفندی و پدافندی دارد.

۲-۴-۵ طرح ریزی عملیاتی در بستر فضای مجازی به عنوان محیط نبرد

همواره استقلال نظام جمهوری اسلامی ایران یکی از مطالبات و شعارهای اصلی امامین انقلاب و مردم کشورمان از اوایل تشکیل انقلاب اسلامی بوده و هست. حاکمیت نظام جمهوری اسلامی ایران و حکمرانی در همه لایه‌های فضای مجازی با این دیدگاه، قابل تعریف است

شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها بهترین بستر برای جهاد تبیین است. پیاده‌سازی این سامانه‌ها بصورت بومی در ارتش، مستلزم حمایت همه‌جانبه در لایه‌های زیرساخت، محتوا و اجتماع است. اگرچه در ایران ما در لایه‌های زیرساخت کوتاهی شده و همواره وابسته به بیگانگان هستیم؛ ولی در لایه‌های دیگر می‌توان نقش آفرین بود. به همین خاطر در سالهای اخیر شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسانهای بومی بر روی شبکه زیرساختی کشور و مراکز داده موجود، راه‌اندازی شده است که بعضاً بسیاری از قابلیت‌های آنها بصورت بدیع و ابتکاری می‌باشد. اینکه من مدام می‌گویم «جهاد تبیین، جهاد تبیین» برای این است. محتوا را شما درست کنید؛ به مسئولین دارم می‌گویم؛ مسئولین رسانه‌ها، مسئولین امور ارتباطات. قبل از اینکه دشمن، محتوای غلط و انحرافی و دروغ درست کند، شما محتوای دارای حقیقت و صحیح را درست کنید، انتقال بدهید به ذهن جوان‌ها؛ دشمن مشغول این کار است». (بیانات در دیدار دانش‌آموزان ۱۴۰۱/۰۸/۱۱)

۳-۴-۵ هنرمندی در ارائه

در عرصه‌ی جهاد تبیین «توجه به نیازهای روز و نوآوری در ادبیات و روش‌ها بگونه‌ای که بر جان و دل مخاطبان بنشیند»، (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۹۷/۰۵/۲۲) از شرایط لازم است و باید از ظرفیت هنر، مانند مداحی و شعر بهره‌برد: «اهداف انقلاب را با دید روشن، با فکر باز، با اندیشه‌ی

عمیق، در شعر بگنجانید و آن را با صدای خوش، با لحن خوش، با شیوه‌های هنری در جلسه [مداحی] القا کنید.» (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت ۱۳۹۷/۱۲/۰۷)

۴-۴-۵ ارتباط عاطفی

محبت و استفاده از عنصر عاطفه، متانت و عقلانیت برخی الزامات رفتاری در زمان جهاد تبیین است. توجه به این موارد می‌تواند در مخاطب تبیین اثرگذار باشد. یکی از عناصر مهم جهاد تبیین بهره گرفتن از عاطفه و محبت است. «من که می‌خواهم برای یک جوانی تبیین کنم باید اول او را دوست بدارم، ولو اینکه جوان ممکن است حجابش خوب نباشد، ولو اینکه من تیپ، ظاهر و حتی ادبیات آن جوان را نپسندم، اولین چیز آن است که من محبت داشته باشم و براساس محبتم از عنصر عاطفه استفاده نمایم.» «ما عاطفه را رها و احساس می‌کنیم همه‌اش با مجادله و مناظره می‌توانیم سراغ جوانان برویم. اتفاقاً جوان وقتی ببیند تو دوستش داری و عاشق این هستی که غبار ذهنی او را برطرف کنی و او را دائماً گوشه رینگ نمی‌بری که متهمش کنی، با او هم‌قدم می‌شوی، با او راه می‌روی به روش سقراطی به او اجازه می‌دهی که خودش فکر کند، با سوال ذهنش را درگیر می‌کنی.» (<https://farhikhtegandaily.com/news/68358>)

۴-۵-۵ نوآوری

نوآوری در شیوه طرح موضوع یا قالب‌های مورد استفاده ضمن ایجاد جذابیت مانع خستگی در تکرار می‌شود.

۴-۶-۵ تمرکز بر حوزه‌ی آفندی عملیات تبیینی

در حوزه آفندی می‌توان با روش‌های مختلف در تبیین و اقناع سازی مردم پیرامون مسائل اساسی انقلاب اسلامی اقدام نمود و با استفاده از مبانی دینی و انقلابی، جنایتهای استکبار جهانی را افشا نمود. برخی از روش و شیوه‌های آفندی جهاد تبیین عبارتند از:

- انتشار اخبارهای اثباتی و ایجابی در مورد خدمات نظام و انقلاب به کشور در رسانه‌های در اختیار.
- استفاده از روش‌های و شیوه‌های هوشمندانه و عقلانی با محوریت چگونگی امید بخشی به انقلاب.
- ایجاد روحیه اعتماد در جامعه با نگاه مثبت گرائی.
- انتشار مطالب و موضوعات وحدت آمیز و دشمن شکن در رسانه‌های در اختیار.

- بهره مندی از استعداد‌های فردی، جمعی و گروهی در جهت اثبات و اعلام توانمندی ها ، ظرفیت ها و دستاورد های کشور .
- استفاده حداکثری از توانمندی های فردی و گروهی در جهت اهداف و آرمان های انقلاب.
- ارائه توضیحات مستدل و مستند در مورد یک مشکل و مسئله به عنوان روشنگری.
- روشنگری و رفع شبهه های ایجاد شده در خصوص اعتقادات دینی و انقلابی به خصوص در جوان ها.
- روشنگری دلایل اصلی مسائل و مشکلات برای جامعه.
- پرهیز از گفتار و رفتارهای سخیف در بیان حل مشکلات و معضلات خاص و مطرح شده .
- پرهیز از هرگونه سیاه نمایی .
- مقابله هوشمندانه به تهاجمات نوشتاری و گفتاری علیه انقلاب و خادمین انقلاب.
- ارائه ضعف ها و عیوب دشمنان انقلاب به جوانان /

نتیجه‌گیری

تفکر راهبردی صرفاً واژه‌ای جایگزین برای آنچه زیر چتر مدیریت راهبردی قرار می‌گیرد نیست، بلکه روش ویژه‌ای از تفکر با ویژگی‌های معین و قابل تمیز است، تفکر راهبردی ترکیبی از فرایندهای به‌کارگیری بصیرت و نوآوری است که حاصل آن چشم‌انداز یکپارچه سازمان خواهد بود. قدرت دفاعی، جزو جدایی‌ناپذیر راهبرد نظامی رهبران سیاسی و فرماندهان عالی محسوب می‌شود که از دیرباز تاکنون همواره مورد توجه بوده است. در بین مؤلفه های قدرت نظامی، اهمیت نیروی انسانی به دلیل ویژگی‌های خاص آن بیش از سایر مؤلفه ها است. با توجه به اهمیت و تأثیر نیروی انسانی در عوامل غیرفیزیکی قدرت دفاعی، نیروی انسانی دارای ایمان مذهبی و سالم، عاملی قدرتمند در ایجاد روحیهٔ بالا و پیروزی در جنگ است. فرماندهی معظم کل قوا جایگاه عوامل غیرفیزیکی را چنین تبیین می‌فرمایند: «ایمان و انگیزه و روحیه در کنار آموزش، سازماندهی، ترتیب، نظم و امکانات، دو بال اساسی برای یک نیروی مسلح است» (۱۹/۱۲/۱۳۸۳). امروز که دشمنان انقلاب اسلامی به شکل‌های مختلف و حق به جانب، عزمشان را در نابودی انقلاب اسلامی جزو کرده‌اند از یکسو با توجه شرایط و اوضاع و احوال پیچیدهٔ موجود کشور، آگاهی و بصیرت باید به مراتب نسبت به گذشته بیشتر مورد توجه قرار گیرد. فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) نقش بصیرت در موفقیت را چنین تبیین می‌فرمایند: «وقتی با ایمان و با بصیرت وارد میدان مواجهه شدید، غلبه با شماست، شما برنده هستید».

گرچه دشمنان انقلاب یک جنگ ترکیبی علیه ایران رقم زده‌اند، اما جنگ شناختی و ادراکی، کانونی‌ترین و اصلی‌ترین رکن این جنگ ترکیبی در شرایط کنونی است. در جنگ ادراکی، پیش‌فرض‌ها و باورها هدف قرار داده می‌شود. این جنگ، ابزار و شیوه‌های ویژه‌ای دارد که مواجهه با آن نیازمند هوشیاری و بصیرت عمیق است.

هسته اصلی برنامه ریزی‌های دشمن در جنگ ترکیبی و شناختی، نفوذ به ساختارهای داخلی و تغییر در افکار، باورها، رفتار و کنش مردم و مسئولان است؛ به گونه‌ای که با استفاده از بسترهای داخلی خواسته‌ها و اهداف دشمن جامه عمل پوشد و مردم و مسئولان به این باور غلط برسند که نه تنها مشکلات ما داخلی است و ریشه بیرونی و کارشکنی از سوی نظام سلطه و استکبار ندارد، بلکه اگر ما به عرف و رویه‌های حقوقی و سیاسی نظام جهانی برگردیم، می‌توان بسیاری از مشکلات خودمان را از طریق روندهای بین‌المللی حل نمود. جهاد تبیین، به معنای ایستادگی در برابر جنگ اراده‌ها و افکار است که می‌خواهد با ایستادگی بر اصول و مبانی گفتمانی و فکری خود، در تمام عرصه‌ها و ابعاد سیاست، فرهنگ، اقتصاد، علم و فناوری و ... انقلاب اسلامی را به اطاعت و تبعیت بکشانند.

جهاد تبیین با کارکرد قدرت‌سازی درونی از قبیل مقابله با جنگ شناختی، شبهه‌زدایی از ذهن مخاطبین، امیدبخشی، مقابله با جریان تحریف، بیان حقایق انقلاب که در این پژوهش به تفصیل به آنها پرداخته شد سبب می‌گردد که مقابله با تهدیدات احتمالی فرارو را با اقداماتی از قبیل شناسایی و برآورد اولویت‌های تبیینی، سازماندهی ظرفیت‌ها و منابع، آموزش عناصر تبیین‌گر و طرح ریزی عملیاتی در اجرای راهبردها برای مقابله با جنگ شناختی و ادراکی دشمن را فراهم سازد.

در عرصه جهاد تبیین، نخست باید بازی دشمنان رصد شود و رفتارشناسی آنان با استناد به راهبردهای کلان و اهداف بلند و کوتاه‌مدت آنها به صورت دقیق صورت پذیرد. به عبارت دیگر، نقشه‌خوانی و شناخت نقشه دشمن رکن اول در جهاد تبیین است. در مرحله بعد، متناسب با این شناخت و آگاهی مهم و تعیین‌کننده، روش‌ها و ابزارهای لازم در حوزه‌های آفندی و پدافندی جهت زمینگیرساختن رقیب در میدان جنگ نرم به کار گرفته می‌شود. هنگامی که سخن از جهاد تبیین به میان می‌آید، فریضه‌بودن (وجوب همگانی)، فوری‌بودن و رودرروبودن با دشمن ضروری است. به تعبیر حکیم انقلاب اسلامی، هر تلاشی جهاد نیست؛ تلاشی که جهت‌گیری در برابر دشمن در آن وجود داشته باشد، جهاد است. برای این منظور اقدام‌های پیش‌دستانه نظیر ارتقای سطح سواد رسانه‌ای، توانمندسازی جهادگران تبیین و تدارک زیرساخت‌های لازم از ضرورت‌هایی است که نباید مورد غفلت قرار گیرد.

از این رو پژوهش حاضر ضمن تبیین اهمیت و کارکرد های جهاد تبیین و تاثیر گذاری آن در مقابله با تهدیدات نو پدید علیه انقلاب اسلامی ، معتقد است اجرایی شدن راهبردهای اثر بخش فریضه جهاد تبیین زمینه ارتقای توان دفاعی و نیز مقابله با آسیب های شناختی را از طریق ارتقای آمادگی های لازم و هوشیاری جامعه در رصد اقدامات دشمن فراهم خواهد کرد.

بنابراین اجرایی شدن راهبرد های اثربخش برای تحقق جهاد تبیین سبب می گردد تا :

- بصیرت ناشی از جهاد تبیین سبب ارتقای توان بازدارندگی در برابر تهدیدات نرم دشمنان گردد.
- با نهادینه شدن عامل بصیرت ناشی از جهاد تبیین در فرهنگ عمومی مردم ایران این راهبرد قرآن کریم که میفرماید: «... چه بسا گروهی بس اندک پیروز شده اند بر گروهی بسیار (از اهل کفر) به فرمان خدای و خدا با شکیبایان است...» (بقره: ۲۴۹) جامه عمل بپوشد.
- جهاد تبیین ظرفیت سازی برای مقابله با تهدیدهای سخت و نیمه سخت دشمن را ارتقا می دهد.
- جهاد تبیین ظرفیت سازی برای مقابله با تهدیدهای نرم دشمن را ارتقا می دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- بیانات در دیدار با جوانان ۱۳۷۷/۱۱/۱۲
- بیانات در دیدار فرماندهان نیروی هوایی ارتش ۱۴۰۰/۱۰/۱۹
- بیانات در دیدار فعالان اقتصادی ۱۴۰۰/۱۱/۱۰
- بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید قربان ۱۳۹۹/۰۵/۱۰
- بیانات در دانشگاه افسری امام حسین ۱۳۹۵/۰۳/۰۳
- بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۴/۰۱/۰۱
- بیانات در دیدار پرستاران و خانواده های شهدای سلامت ۱۴۰۰/۰۹/۲۱
- بیانات در اجتماع مردم بجنورد ۱۳۹۱/۰۷/۱۹
- بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران ۱۱/۲۲
- بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۰۷/۲۳
- بیانات در دیدار مردم اصفهان ۱۴۰۱/۰۸/۲۸
- بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی ۱۳۹۹/۱۱/۲۹
- بیانات در دیدار مداحان اهل بیت ۱۴۰۰/۱۱/۰۳
- بیانات در دیدار بسیج دانشجویی ۱۳۸۶/۰۲/۳۱
- بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور ۱۴۰۱/۰۵/۰۵
- بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۴۰۱/۰۳/۰۴
- بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت مبعث ۱۳۹۹/۱۲/۲۱
- بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۹/۰۶/۲۵
- بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید قربان ۱۳۹۹/۰۵/۱۰
- بیانات در دیدار نخبگان و استعدادهای برتر علمی ۱۳۹۷/۰۷/۲۵
- بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۷/۰۳/۰۷
- دیدار مردم قم با رهبر انقلاب ۱۴۰۱/۱۰/۱۹
- بیانات در بیست و هفتمین سالگرد رحلت حضرت امام (ره) ۱۳۹۵/۰۳/۱۴
- بیانات در دیدار جمعی از دانش آموزان و دانشجویان ۱۳۹۵/۰۸/۱۲
- بیانات در دیدار بسیجیان ۱۴۰۱/۰۹/۰۵
- بیانات در پایان مراسم عزاداری اربعین حسینی ۱۴۰۰/۰۷/۰۵
- بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۴۰۰/۱۲/۱۹
- بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم السلام ۱۴۰۰/۱۱/۰۳

- بیانات در دیدار بسیجیان ۱۳۹۵/۰۹/۰۳
- بیانات در دیدار با مردم قم ۱۴۰۱/۱۰/۱۹
- بیانات بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۵/۰۴/۱۲
- بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی ۱۳۹۷/۰۳/۲۵
- بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان ۱۳۹۶/۰۳/۱۷
- بیانات در اولین جلسه درس خارج فقه در سال تحصیلی جدید ۱۳۹۵/۰۶/۱۶
- سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران ۱۳۹۹/۰۱/۰۳
- بیانات در دیدار مسئولان و محققان ستاد توسعه علوم شناختی ۱۳۹۷/۱۱/۰۳
- بیانات در جریان حضور در منزل شهید داداشیان ۱۳۹۵/۰۷/۱۱
- بیانات در دیدار دانش آموزان ۱۴۰۱/۰۸/۱۱
- بیانات در دیدار مداحان اهل بیت ۱۳۹۷/۱۲/۰۷
- احمدی، حسین (۱۳۷۷). «برنامه‌ریزی استراتژیک و کاربرد آن». تهران: کانون فرهنگی انتشارات سایه‌نما.
- افضلی، رسول؛ ذکی، یاشار و دشتی، محمدحسین (۱۳۹۷). مولفه های قدرت نرم نظام جمهوری اسلامی ایران و ظرفیت های آن در عرصه بین الملل از دید کارشناسان، پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال هشتم شماره ۲ (پیاپی ۲۷، تابستان) ۱۴۷-۱۶۸
- راغب اصفهانی (۱۳۶۳)، مفردات الفاظ القرآن، (المکتبۃ المرتضویه، چاپ دوم).
- ریاضی، وحید؛ اکبری، علی؛ باجلاتی، صفدر و اکبری، حسن رضا. (۱۴۰۰). معرفی مؤلفه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه ج.ا.ایران. راهبرد دفاعی، (۱) ۱۹؛ ۶۷-۳۷.
- حمیدی‌زاده، محمدرضا (۱۳۸۷). برنامه‌ریزی استراتژیک و بلندمدت. تهران: سمت.
- جزایری، سیدمسعود. (۱۳۹۰). جنگ نرم از دیدگاه مقام معظم رهبری. راهبرد فرهنگ، ۴ (۱۶) ۳۲-۷.
- جوانی، یدالله «جهاد تبیین شرط لازم برای جهاد کبیر است»، روزنامه جوان، ۹۵/۳/۱۱.
- غفاریان، وفا (۱۳۸۰). استراتژی اثربخش. تهران: فرا.
- کافمن، راجر و هرمن، جری (۱۳۸۵). برنامه‌ریزی استراتژیک در نظام آموزشی: بازاندیشی، بازسازی، ساختارها، بازآفرینی ترجمه فریده مشایخ و عباس بازرگان. انتشارات مؤسسه فرهنگی برهان. تهران.
- لغتنامه دهخدا
- قرشی، علی اکبر (۱۴۱۲ ه ق)؛ قاموس قرآن، (تهران، دارالکتب الاسلامی)، ج ۲.
- کوشکی، محمدصادق (۱۴۰۱)؛ ماهنامه پاسدار اسلام، تیر ماه - شماره ۴۷۷ و ۴۷۸
- محمد حسن نجفی (۱۴۳۲) جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، (دارالکتب الاسلامیه)، ج ۲۱.

یوسف نژاد، ابراهیم (۱۳۸۱) «استراتژی امنیت ملی آمریکا در قرن ۲۱» فصلنامه مجلس و پژوهش، پاییز - شماره ۳۵ صفحه - از ۱۷۹ تا ۱۹۲.

مبینی دهکردی، علی و سلیمانپور خوبی، مجید. (۱۳۸۸) درآمدی بر برنامه‌ریزی استراتژیک و عملیاتی. «راهبرد یاس»، ۲ (۶)، ص ۱۸۷-۲۰۲.

هادیان شیرازی، عبدالرسول «پیروزی نهایی حق بر باطل» فصلنامه موعود پاییز شماره ۵۷-۷۶
جهاد کبیر اقتصادی؛ پیش‌شرطها و گام‌های اجرایی، کیهان، تاریخ ۹۵/۳/۱۶.

Bradford and Duncan (2000). Simplified Strategic Planning, Chandler House.

Bryson, J. M. (1988). Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations: A Guide to Strengthening and Sustaining Organizational Achievement. Jossey-Bass, San Francisco.

Endlich, Norman A. (2001). An Investigation of Nexus between Strategic Planning and Organizational Learning. Doctoral Dissertation submitted. Virginia Polytechnic Institute and State University, USA.

Sharyl Attkisson: The Big Money Behind the Narrative. The Epoch Times. October 26, 2020.

<https://farsi.khamenei.ir/others-49197>

<https://farsi.khamenei.ir/others-49588>

<https://farsi.khamenei.ir/others-49999>

<https://farsi.khamenei.ir/speech-50319>

<https://farsi.khamenei.ir/others-49982>

<https://farsi.khamenei.ir/others-48827>

<https://farsi.khamenei.ir/others50416>

<https://basirat.ir/fa/news/335841>

<https://www.farsnews.ir/news/14000714000489>

<https://farhikhtegandaily.com/news/68358>